

Ο Ν Ο Υ Μ Α Σ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ένας λαός ύπνωσηται ή μια
θείξη πώς δε φοβάται την
αλήθεια—ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα έχει τους φωνητικούς της κανόνες.
ΕΛΛΑΔΑ

ΧΡΟΝΙΑ Η'.

ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ 28 ΤΟΥ ΜΑΡΤΗ 1910

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΑ ΑΡΙΘ. 2

ΑΡΙΘΜΟΣ 385

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

«ΑΚΡΟΠΟΛΗ». Σύνδεσμος «ή 'Ανάστασις».
ΓΡΑΜΜΑΤΑ στον κ. Πάλλη.
Ε. CLÉMENT. Μιά ματιά στην 'Ιδέα.
ΙΔΑΣ. 'Ελιά.
ΡΗΝΑ ΛΕΒΑΝΤΗ. Θλιμένοι αντίλαλοι.
ΛΟΥΚΙΑ ΤΑΚΗ ΛΙΑΛΙΟΥ. Γράμματα από το χωριό μου—Μιά μάννα.
ΕΝΑΣ ΠΑΛΙΟΣ. Τὰ Σαβατόβραδα τού «Νουμά».
Κ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ. Μιά απόκριση (συνέχεια).
ΨΥΧΑΡΗΣ. 'Ο «Λίβελλος» τού Παντελή.
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ—ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ—Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ—ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

Ο «ΛΙΒΕΛΛΟΣ», ΤΟΥ ΠΑΝΤΕΛΗ

Παρίσι, 23 του Μάρτη 1910

Αγαπητέ μου Ταγκόπουλε,

Πολύ νόστιμο τὸ ἄρθρο τοῦ Παντελή Χόρν στὴ Νέα Ζωή—«Λίβελλος κατὰ Δασκαλισμοῦ». Γραμμένο μὲ πεποθησιγ. Μὲ τὴν πεποθησιγ πὼς ἄλλο Παντελής κι ἄλλο Ψυχάρης. Μὲ χτυπᾶ, μὲ τσαλαπατᾶ—καὶ μὲ σέβεται, λέει. 'Ο Παντελής μας δὲ θέλει γραμματικές, δὲ θέλει κανόνες. Θέλει ανεξαρτησία, θέλει λεφτεριά, θέλει ἀναρχία. Δηλαδή, μισὴ γλώσσα. "Ὅστε πρωτότυπο τὸ ἄρθρο του δὲν εἶναι. Πρωτότυπο εἶναι πού τὴ μισὴ γλώσσα τὴν ἐνομάζει μελλοντισμὸ καὶ φουτουρισμὸ. Καλὴ λέξη ὁ μελλοντισμὸς καὶ νὰ τὴν παραδεχτοῦμε. 'Ο φουτουρισμὸς, νὰ σοῦ πῶ, μού ἀρέσει λιγώτερο. "Ἄς τὸν ἀφήσουμε τοῦ Παντελή μας. Νὰ διοῦμε τὸ κάτω κάτω τί ἔργα θὰ μᾶς βγάλῃ, τί τέχνη θὰ μᾶς χαρίσῃ ὁ φουτουρισμὸς. Δαμπρὸ τὸ πρόγραμμά του, μὲ ἐγὼ θαρρῶ πὼς γιὰ νὰ γράφῃ κανεὶς τέτοιους Λίβελλους, πρέπει πρῶτα νὰ γράφῃ κι ἄλλα. Εἰδεμὴ δὲν πιάνουνε τὸν τόπο τους. Βέβαια πὼς τὸ 'Ανεχτίμητο τοῦ Παντελή Χόρν δὲν εἶναι πρᾶμα χωρὶς ἀξία. 'Ὁρτίσο δὲν πιστέψω νὰ φτάνῃ μῆτε νὰ εἶναι μ' ἀπτό δικιολογημένους τῶσες φωνές.

Πάντα δικός σου

ΨΥΧΑΡΗΣ

Η ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΤΟΥ «ΝΟΥΜΑ»

ΛΟΥΚΙΑ ΤΑΚΗ ΛΙΑΛΙΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΟΥ

ΜΙΑ ΜΑΝΝΑ

"Ὁ τί ἔδραία πού εἶτανε πρὶν κάνει τὸ παιδί!
Ψηλὴ καὶ λιγνή, σάν καμαρωμένο κυπαρίσσι, πηγανόφερνε τὸ κορμί της· τὰ στήθια της, ψηλά δεμένα, προβελναν περήφανα, καὶ τὰ μεγάλα καὶ καλόγραμμα πόδια της βαστοῦσαν ἕνα σύνολο ἁρμονικὸ καὶ μεγαλόπρεπο. "Ἐνα κεφάλι "Ἦρας.
Μὲ δύο μεγάλα μάτια κροσάτα, μὴ ἴσια μύτη, ἕνα στόμα στρογγυλὸ μὲ κατακόκκινα σαρκώδη χεῖλη, δόντια σάν φιλιτσένια, καὶ κάτω πλεξοῦδες καστανές, πού ξέπλεγε τῆς φθάνανε ὡς τὰ γόνατα. "Ἡ χωριάτικη πονκαμίσια της, πιδ κοιτῆ ἀπ' τῶν ἄλλων γυναικῶν, γιὰ ἰ' ἀφίνει νὰ φαίνεται τὸ παχυντὸ καὶ ροδοκόκκινο καλάμι της.
"Ὅλο γελοῦσε εἶτανε ξένοιαστη καὶ λιγάκι παραδολή, σάν ζωντόχηρα ποῦτανε.

— Μπερὲ Γιαννούλα, κακὴ καρδιά δὲν βάνεις, κι ἂς παντρεῖται ὁ ἀγαπητικὸς σου.
— Μηδᾶ, κουμπάρε, χαθῆκανε οἱ ἄντροι;
"Ὁ ἄντρας της ἔσκαζε ἀπ' τὴ ζήλεια, σάν τὴν ἔβλεπε νὰ περνᾶ ἀπ' τὴν πόρτα του, πεισματάρη, μὲ κοροϊδευτικὸ τὸ γέλιο στὸ στόμα.
— Θὰ τὴν σκοτώσω, ἔλεγε σάν ἔπνε λιγάκι.
— Καλύτερα νὰ τὴν ξαναπάρεις, τοῦ ἀπαντούσανε οἱ σύντροφοί του.
Νὰ τὴν ξαναπάρει; μ' αὐτὴ δὲν τὸν ἤθελε!
Μιά φορὰ ἔβαλε μεσίτες στὴ μητέρα της:
— Εἶν' ἄμορφ' ἡ τοῦπια μου, τοὺς ἀπάντησε, δύο βολές τὸν ἴδιο ἄντρα, δὲν πάει χαράμι;
Καὶ γλεντοῦσε ἡ Γιαννούλα τὰ νύχτα της τὰ ζηλευτὰ καὶ ἄφινε τὶς κακὲς χωριανές νὰ τὴν κακογλωσσούν, ἀπ' τὴ ζήλεια τους τὸ περισσότερο.

Μά...
"Ἄν καὶ τῶλε, πὼς οἱ ἄντροι δὲν χαθῆκανε, δὲν τὸ πίστεψε ὁμοῦ; καὶ ἕνα βραδάκι τὴν εἶδανε στὸ χωριό, πίσω ἀπ' τὴν ἐκκλησία, νὰ γλυκομιλεῖ μὲ τὸ στεφάνι της... Τὴν ἄλλη μέρα τοὺς παραφυλάξανε καὶ πάλι γλυκομιλοῦσαν... Σὲ λίγες μέρες ἔγιναν ἄφαντοι ἀπ' τὸ χωριό, μὰ γλήγορα μαθεύτηκε πὼς ἡ Γιαννούλα εἶτανε μὲ τὸν ἄντρα της στὴ στρογγιά, ἐδῶ πᾶ, κοντὰ, στὸ βουνὸ ἐκεῖνο πίσω, κᾶνα δυο-τρεῖς ὧρες μακρυνά. (Οἱ χωριάτες δὲν ἔχουνε ἰδέα τῆς ὄρας καὶ τοῦ μακρυνου τοῦ δρόμου).
"Ἡ Γιαννούλα στὴ στρογγιά!
"Ἀρμέγε τὸ γάλα ἀπ' τὰ πρόβατα, ζοῦσε στὸν καθαρὸν ἀέρα καὶ τὸ βράδυ μετροῦσε τ' ἀστέρια μὲ τὸν καλὸ της...

Ποῖός ἔξερει, ἂν δὲν τὸν ἔξαναγάπησε μὲ τὰ σωστά της τώρα, ἂν τὸ θυμάρη, τὰ ἔλατα, ἡ συντροφιά τῶν ἀρνιῶν, τὸ τραγοῦδι τῆς φλογέρας καὶ τὸ μουρμούρισμα τοῦ νεροῦ, δὲν τῆς ἀνοίξαν τὴν καρδιά στὴν ἀληθινὴν ἀγάπη καὶ στὴ μετάνοια ἀκόμη...
Κατεβῆκανε γιὰ νὰ γεννήσῃ εἶτανε πολὺ παχειά, ἠλιοκαμένη καὶ βαρειά σάν ἄσκημη γελάδα.
"Ὑστερ' ἀπὸ λίγες μέρες τὴν εἶδανε μ' ἕνα κόπανο στὸ χεῖρι ἄνοστο, πού ἀμοιαζε γιὰ παιδί.
Κράτησε κάμποσα πρόβατα καὶ τὰ βόσκει ἐδῶ τριγύρω, κρατώντας στὴν ἀγκυλιὰ τὸ παιδί της καὶ τὴ ρόκα μαζί.
Βρέχει γιὰ τὴ Γιαννούλα καὶ τίς ὁμοῖες της εἶναι σάν νὰ σκᾶ ὁ τζιτζικας.
Κάθεται χάμω στὰ βρεμένα, τὰ μουσκεμμένα πουρνάρια ἐκεῖ, στὸ πλάι της ἀκουμπᾶ τὸν σάν παιδί κόπανό της καὶ δὸς του στρίβει τὴ ρόκα.
Τὸ κεφάλι της τυλιγμένο σ' ἕνα βρώμικο μαντήλι, τὰ μάτια της τὰ ἄμορφα χαμένα στὸ πάχος, ἡ

μύτη της, τὰ χεῖλη της σκληρὰ πετσιασμένα, ἀσκη-
μισμένα, ἀγνώριστα.

Τὰ πόδια της γυμνά καὶ μελανιασμένα καὶ δλο
στρίβει τὴ ρόκα, σιωπηλὴ, ἄφωνη...

Τί ἄραγε νὰ συλλογίζεται ;

Τὴν πρώτη ξένοιαστη ζωὴ της, ἢ τὸ παιδί ποὺ
κοιμάται στὸ πλάι της καὶ τὴν κάνει νὰ φυλάει τὰ
πρόβατα καὶ νὰ στρίβει τὴ ρόκα ;

Μπεγουλᾶκι—Πάτρα.

ΛΟΥΚΙΑ ΤΑΚΗ ΔΙΑΔΙΟΥ

ΜΙΑ ΜΑΤΙΑ ΣΤΗΝ ΙΔΕΑ

(Μετὰ βιβλιογραφικὴ ἐπιθεώρηση τῆς Revue des Études
des Grecques (Νοεμβρίου—Δεκεμβρίου 1909) τοῦ σοφοῦ περιο-
δικοῦ ποὺ βγαίνει στὸ Παρίσι ἢ «Ἐταιρεία γιὰ τὴν ἐμφύ-
χωση τῶν Ἑλληνικῶν σπουδῶν», ὁ καθηγητὴς Eugène
Clément δημοσιεύει, ἀπὸ τὴν ἰσορμὴ τοῦ Δ τόμου καὶ τοῦ
E—Μέρους πρώτου—ἰσὸ τὰ «Ρόδα καὶ Μήλα» τοῦ Ψυχάρη,
τὸ ἄρθρον τοῦτο :)

Γνωρίζουμε πὼς μετὰ τὸν τίτλον τοῦτο «Ρόδα καὶ
Μήλα» ποὺ συβόλιζε τις ἐλπίδες καὶ τὰ κέρδη τῆς
Ἰδέας, ὁ Ψυχάρης ἄρχισε νὰ δημοσιεύῃ, ἀπὸ δῶ καὶ
κάμποσα χρόνια, ἕνα εἶδος χρονικῶν σχετικῶν μετὰ
τὸ ζήτημα τῆς Ἰδέας τῆς δημοτικῆς γλώσσας.
Συλλογὴ ἀπὸ ἄρθρα, ἀπὸ γράμματα καὶ ἀπὸ ἄλλα
γραφετὰ κείμενα, σκορπισμένα, ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸ συγ-
γραφετὰ στὸ διάστημα τοῦ φιλολογικῶν πόλεμου ποὺ
τὸν ἄρχισε μετὰ τὸ Ταξίδι του καὶ ποὺ τοῦ εἶναι ὁ
ἀκούρατος στρατηγός.

Ὁ τέταρτος τόμος ἀναφέρει τὰ ἔσα γινήκωνε
στὰ χρόνια 1901—1904. Τὸ πρῶτον μέρος τοῦ δῶ
τόμου δὲν ἔχει παρὰ δὴ ἄρθρα, τὸ ἕνα γιὰ τὴ θα-
μαστὴ μετὰφραση τῆς Ἰλιάδας ἀπὸ τὸν Πάλλη, τὸ
ἄλλο γιὰ τὸ Σουρῆ, τὸν αἰώνιον στιχολόγον τοῦ Ρω-
μιοῦ. Καὶ εἶναι σκεδὸν ἐλέκλιχρον πιασμένο ἀπὸ ἕνα
μακρὺν πρόλογον ποὺ μέσα του παρασταίνονται καὶ
σκολιάζονται πρόσφατα γεγονότα.

Χωρὶς νὰ γρηγορήσω στὸ φιλολογημένο ζήτη-
μα κάθε μέρους καὶ κάθε ἄρθρου, θὰ περιοριστῶ
νὰ δώσω τὴν οὐσία τους ποὺ τὴν κάνουν, ἀπὸ τὴ
μὴ μεριά, συμβουλὲς καὶ παρατήρησεις πρὸς τοὺς
δημοτικιστὰς, δηλονότι ὁ δρόμος ποὺ τραβᾷ ἡ Ἰδέα
καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴ μεριά, ὁ πόλεμος μετὰ τοὺς ἀντί-
παλους καθαρευουσιάνους.

ΜΙΑ ΑΠΟΚΡΙΣΗ*

Γύφτισσες ἤρθαν ντυμένες
φανταχτερὰ γιορτῆς φουστάνια,
γύφτισσες ἤρθαν καὶ κρεμᾶνε
χοιτὰ γυαλιστερὰ γιορτάνια,
μετὰ κόκκινα φορέματα ἤρθαν,
μετὰ κίτρινα μακριὰ μαντήλια
ὦ λάγνα μάτια, ὦ κόρφοι, ὦ χεῖλια !
Κ' ἤρθον ἀνθοστεφανωμένες
μ' ὄλα τὰ λούλουδα τοῦ Μάη,
καὶ ἄνθια κρατώντας καὶ στὰ χεῖρια,
ντέλφια χτυπᾶνε καὶ κουνούνια,
καὶ κύκλους πλέκουν καὶ χορεύουν
καὶ τραγουδοῦν τὸ Μάη τὸ Μάη
καὶ ἀνάμεσόν τους ἀρχινᾶνε,
ἐσχωρισμένη ἀπὸ τίς ἄλλες,
τρικνμισμένο ἕνα χορὸν,
λιγίται, σέρνεται, πετάει,
κορίτσι δεκοχτῶ χρονῶ

*) Ἡ ἀρχὴ στὸν ἀριθ. 380.

I

Ἡ Ἰδέα τῆς δημοτικῆς προοδεύει· μπορεί πολὺ
ἀργὰ γιὰ ἄλλους μετὰ τὸ δίκιον τους ἀνυπομονοῦνε· μὰ
προοδεύει ἀφιλονείκητα καὶ χαρακτηριστικὰ. Ἐτοί-
στα 1900 ἕνας δικαστὴς στὸ Βέλο, ὁ Στελλάκης,
τόλμησε νὰ βγάλῃ μὴν ἀπόφαση σὲ γλώσσα ρω-
μαϊκῆ σωστὴ ἀπάνου κάτω, σὲ γλώσσα τέλος
πάντων ποὺ τὴ νοιώθανε οἱ ἀντίδικοι. Μετὰ δλο ποὺ
συγκινήθηκε ὁ εἰσαγγελέας τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ
μετὰ ἔλη τὴν ἐπίπληξη ποὺ δέχτηκε ὁ φταίστης (ὁ
κριτὴς θέλω νὰ πῶ), τὸ χτύπημα εἶταν χτύπημα,
καὶ εἶν' ἀκόμα. Μὰ νὰ, καὶ κατὰ ἄλλο τσουχτερώ-
τερον. Στὰ 1904, ὁ Κόλλας, δήμαρχος στοὺς Κορ-
φούς, σὲ μὴν ἐπίσημην ὑποδοχὴ τοῦ βασιλιᾶ,
προσφώνησε τὸν ἡγεμόνα μετὰ τὴν ἐθνικὴ γλώσσα. Καὶ
τὸν Κόλλα δὲν τόνε σωφρονίσανε! Τέλος οἰδημο-
κιστὰς συγγραφετὰς, ἐλέκλιχρον τάγμα, πυκνώνουνε
μέρα μετὰ τὴν μέρα, χάρι νάχη ἢ ἐνεργητικὴ προπα-
γάντα ποὺ ὁ Νουμᾶ τῆς εἶναι ἔργονό της, μαζὶ
τὸ ἐπιβλητικώτερον καὶ τὸ φλογερώτερον· καὶ μπορεί
καλεῖ νὰ βεβαιώσῃ πὼς ἔλα τὰ φιλολογικὰ ἔργα
μετὰ κάποιαν ἀξία ποὺ φαίνονται σήμερον στὴν Ἑλ-
λάδα, εἴτε ποιήματα, εἴτε πεζὰ, εἶναι γράμμεν' ἀπο-
κλειστικὰ στὴ δημοτικὴ γλώσσα.

Μὰ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς νεοέλληνας τοῦτους λογο-
τέχνες, παραστρατισμένοι κ' ἐνοχλημένοι ἀπὸ τὴν
ἐπίδραση τοῦ σκελετοῦ, ἢ κεντημένοι ἀπὸ παρά-
κλιση φιλαυτία ἢ ἀκόμη παρατημένοι μέσα σὲ μὴν
ἀδιαφορία γιὰ τὴν ἐπιστήμη καὶ σὲ μὴν ἀναμελιᾶ,
γράφουνε μὴ γλώσσα χωρὶς ἐνότητα, χωρὶς μέθοδον,
ποὺ μέσα της ἀραδιάζονται κάθε εἶδος ἀνωμαλίες.
Ὁ Ψυχάρης εὐλογα φρονεῖ πὼς εἶναι τοῦτο μεγὰ-
λος κίντυνος, καὶ ἀγωνίζεται νὰ καταδείξῃ στοὺς
ἀνυπόταχτους πόσο εἶναι ἀναγκαῖα ἢ ὑπακοὴ σὲ
μὴ γραμματικὴ, καὶ τὸ ὀρθὸν τὸ λεχτικὸν στὴν ἐν-
τέλεια, μ' ἄλλους λόγους ἢ ἐνότητα τοῦ λεξικοῦ
καὶ τοῦ τυπικοῦ, καὶ ὁ ἀπόλυτος ὁ σεβασμὸς πρὸς
τὴ σημερινὴ τὴν ἡχολογία. Πρέπει κανεῖς νὰ μὴν
ἀστηρᾶ σὲ μὴ κοινὴ γλώσσα, ἐπιμένοντες νὰ πορφεύγῃ
κάθε σκολαστικὸν καὶ κάθε διαλεκτικὸν ἀνακάτωμα.
Ἐξάφνα, βέβαιον εἶναι πὼς τύποι σὴν τοὺς «ἐκεῖνος
ὁ βλέπει» (ὁ δέ, ὁ σὺδεσμος) «ὦ τοῦ θαύματος, τα-
ράχθηκε», εἶναι ἔλωσ διόλου ἀταίριαστοι μετὰ τὸ λε-
ξικό, μετὰ τὸ τυπικό, μετὰ τὴν ἡχολογικὴν τὸ σημερινὸ
καὶ μαλλιστραβιοῦνται ζευγαρωμένα ἔτσι μετὰ τύπους
καθαροὺς νέους. Μάλιστα μερικὲς ἀφροντισίαι σὲ

γράφιμο τῆς δημοτικῆς τὴν ξεκουρτίζουσι τὴ γλώσ-
σα· ἔτσι κάποιες φράσεις, ἀπὸ ἕνα διήγημα τοῦ Ἐ-
ξαρχοῦ, «νὰ βγοῦν στὴν ἐξοχὴ, ἐπεφταν συχνὰ»,
φέρνουνε, τὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς, κάποιους
βάρβαρους πληθυντικούς, ἀφοῦ τὸ τελικὸν νὸ στὴ νέαν
τὴν ἑλληνικὴν δὲν μπορεί νὰ κρατηθῇ ἄλλο παρὰ
μπροστὰ σὲ φωνήεντο ἢ σὲ σύφωνα ἄφωνα. Κ' ἔτσι
φευγίεται ὁ μηχανισμὸς τοῦ κανονικοῦ σχηματι-
σμοῦ. Τὰ ποτελέσματα τοῦ τρόπου τοῦτου εἶναι ἀρ-
κατὰ ἀνησυχαστικά, ὥστε ἀξίζει τὸν κόπον νὰ τὰ πο-
φεύγῃ κανεῖς, γράφοντας βγοῦνε, πέφτανε, ποὺ εἶναι
πανελληνιοὶ τύποι. Ὑστερα, τί τάχα θὰ ὠφελήσῃ
ἢ διαλεκτικὴ αἰτιακὴ τοῦ πληθυντικοῦ τῆς, δταν ὁ
κοινὸς ὁ τύπος εἶναι τίς ; ἢ ἡ διαλεκτικὴ κρᾶση
τῆς δῶκε, συχνὰ καὶ ἀξεχώριστα μετχειρισμένη ἀντὶ
τοῦ ἔδωκε, ἢ ἀντὶ τὸ ἔδωκε, ἐνῶ ἡ κοινὴ χρῆση
λέει γιὰ τὸ ἕνα τοῦδῶκε καὶ τοῦδῶκε γιὰ τὸ ἄλλο ;
Ἐτοί παίρνει τὸν τύπον τοῦ κανίνα τὸ καπρίτσιο,
καὶ τοῦ καθαροῦ, τὸ μπερδεμα. Ἀπατηλὸν πλοῦτι-
σμα, μὰ πραγματικὸν μπόδεμα. Ὁ Ψυχάρης ἐπιμέ-
νει πὼς τὸ χρέος ἀπαίτει νὰ μὴ δανείζονται ἀπὸ
τὴ λογία γλώσσα καὶ ἀπὸ τίς ντοπιολαλιᾶς παρὰ
μονάχα τὰ ἀπαραίτητα καὶ τίποτα περιττό. Καὶ
τοὺς μεταρρυθμιστὰς, ποὺ τραβᾶνε μπρὸς πολὺ βια-
στικά, τοὺς συμβουλεύει νὰ προσέχουνε πολὺ καὶ μετὰ
μὴ λεφτόλογη σκέψη σὲς ὀρθογραφικὰς καινοτο-
μίες. Βέβαιον πὼς ἐπιβλάττει ἢ ἀπλοποίηση, μὰ
μεθοδικὴ πάντα καὶ τέτοια ποὺ νὰ μπορῇ νὰ ἐφαρ-
μᾶζεται σὲ κάθε μὴν ἀνάλογον περίστασιν, ἕνα ταί-
ριασμα, νὰ ποῦμε, πολὺ ντελικάτον ποὺ φρόνιμον εἶναι
νὰ τὴν ἀφίνουμε τὴ φροντίδα του στοὺς εἰδικούς
μόνους. Καὶ τέλος πάντων, σφέρει νὰ μὴ τίς
ἐξαρτίζουμε πολὺ ἀπὸ τὸν τίς καλῆς συνήθειας. Ἡ
ἀπὸ τὴν παράδοση χρῆση τῆς ἱστορικῆς ὀρθογρα-
φίας εἶναι πολὺ βαθιὰ ἐξωμένη, στοὺς Ἑλληνας
γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ξεριζωθῇ ἔτσι μ' ἕνα ξαφνικὸν
χτύπημα. Χρειάζει ἐξαικονόμηση, μὴ συγγρα-
τητῆ, μὰ λίγος λίγος ἐνέργεια. Ἐτοί καὶ στὴ Γαλ-
λία, στὴ γῆρα τοῦ νεωτερισμοῦ, ἡ γλώσσα πάει
πάντα μπροστὰ, μὰ ἡ ὀρθογραφία μένει πίσω, μπε-
ρισμένη καὶ σκεδὸν ἀσάλευτη, μέσα στὴν πανάρχαιαν
ὀχνη τῆς.

Τὸ γλήγορον τοῦτο ζήτημα φτάνει γιὰ νὰ δείξῃ
πόσο συνετὰ καὶ πόσο γνωστικά ὁ Ψυχάρης προ-
τρέπει τοὺς ὀπαδοὺς τῆς Ἰδέας τῆς δημοτικῆς. Τὸ
κακὸν εἶναι ποὺ δὲν τὸν ἀκούνε μετὰ τὴν ὑπακοὴν ποὺ
ἀξίζει στὸ ἐπιστημονικὸν του τὸ κύρος. Καὶ τὸ χει-

στὸ μανιωμένο τὸ χορὸν,
καὶ τοῦ βασιλισσοῦ εἶναι,
καὶ ἀφ' ἑλπίδα, λᾶγγεμα, τρεμούλα,
ἢ γυφτοπούλα, ἢ μαγιοπούλα !

Εἶμαι τάχα μόνος ἐγὼ ποὺ αἰστανόμηναι βαθιὰ
στὴν ψυχὴ τὴν ὀμορφίαν, τὴν μουρδιάν, τὸ χρώμα
ἔλω τοῦ Μάη κάτω ἀπὸ τὸ ρωμαϊκὸν οὐρανόν ; Ποὺ
βλέπω τὴν εἰκόνα του ὄλη μπρὸς μου, ζωντανεμένη
ἀπὸ τὴ δύναμιν τοῦ ποιητῆ ;

Τώρα εἶν' ἡ ἀνοιξη καὶ ὁ Μάης
τώρα τὸ καλοκαίρι, τώρα
καὶ ὁ ξένος βούλεται νὰ πάη,
στὸν τόπον του νὰ πάη, καὶ τρέχει
νύχτα σελόνει τᾶλόγον του,
νύχτα τὸ καλλιγόνει, βάνει
χρυσὰ τὰ πέταλα τὰ βάνει,
βάνει καὶ τὰ καρφιά ἀσημένια.

Τί ὠραῖον, τί τεχνικὸν τὸ ὑπόταγμα τοῦ δημο-
τικῶν τραγουδιοῦ στὸ γοργὸν ρυθμὸν τοῦ ποιήματος,
τί ταίριασμα τῆς Ἰδέας στὴν ποιητικὴν ἀπαίτηση !
Κ' ἤθελα νὰ ξεσῆκωνα καὶ ἄλλα μέρη αὐτοῦ τοῦ

λόγου, κ' ἤθελα νὰ μπορούσα νὰ βάλω ἐδῶ ἔλω
τὸν «Προφητικόν», τὸ κλυττότερον, πιστέτω, ἀπ' τὰ
ποιήματα τοῦ Παλαμά καὶ ἀπὸ τὰ ὠραιότερα ἔργα
τῆς πειρασῆς μας. Δὲν μπορῶ νὰ μὴν ἀντιγράψω τὴν
ἀρχὴν του :

Ὁ Προφήτης ποὺ κοιτάζει
μετὰ τὰ μάτια τοῦ Ὁραμῆτον
καὶ ὁ Προφήτης ποὺ κηρύττει
μετὰ τοῦ Ἀῦριου τὸ στόμα,
καὶ ἀπὸ ποῖα πνοὴ δὲν ξέρω
τραβημένος, πνοὴ κ' ἐκεῖνος,
παρατώντας τὰ δικά του,
τοὺς αἰτοὺς καὶ τὰ λιοντάρια,
καὶ τὰ πόκινα βιβλία,
πῆγε κάτω ἀπ' τὴν μονίαν του
κ' ἤρθε μέσα στοὺς ἀνθρώπους,
μέσ' στὸν Τσίρκον τὸν ἀπέραντο
τὸ μαρμαροστρωμένον.
Καὶ νὰ ὁ Τσίρκος περιμένει
νὰ γιορτάσῃ τὸ γιορτάσι
ποὺ γιορτάζει μετὰ τὸ Μάη,
καὶ ἐξεκίλισε καὶ βουίζει
μέσα του τῆς Παναγίας.

ρότερο είναι όχι τόσο το άνοπύακου, όσο οι άφορμές του. Πρώτα πρώτα ή αγάπη του έγω που φαντάζεται πως άπόχτησε το δίπλωμα του άλάθευτου και που δέν παραδέχεται πως ένας άλλος μπορεί να έχη δικαιο. Είναι ή καθαυτὸ ρωμαϊκή άρρώστια. Μήνιν, το πείσμα, ή πίκρα άπό την περηφάνεια που πειράχτηκε, να ή πρώτος λόγος της έλληνικής φιλολογίας: ή ίδιος ή λόγος τούτος χαρακτηρίζει και τούς τελευταίους άπόγονους του μυριάγγιχτου Άχιλλέα. Δέν μπορούνε να δεχτὸνε την τυραννία του γραμματικού, και τινάζουνε τη σκλαβιά των κανόνων, και τούς κανόνες τούς μεταχειρίζονται σά χαμένα φιλολογήματα. Το ιδανικό τους κολακεύει με μιά την άνυποταξία και την άκαματία τους. Δέν πειράζει είναι φράση τοπική και κόμμοδη, κα' μ' αὐτή κανείς γλυτώνει: άπό κάθε έγνοια που τον ένοχλει. Δυνατά ή Ψυχάρης το πολεμει κ' έν άλλο γνώρισμα του ρωμαϊκου νου, την άπροσεξία, που καταφρονώντας παραμελει κάθε τι που σκετιζεται με την ακριβολογία και με την δρθότητα. Δείχνει τη σημασία της λαχταρισμένης προσοχής και στα έλάχιστα και πως ένα ν τελικό, άτοπα κρατημένο, καταστρέφει την ένότητα και χαλά την οικονομία της γλώσσας. Και για τούτο, άπόχτησε το δικαίωμα να φέρνη τον έαυτὸ του παράδειγμα. Οι δημοτικιστές καλά θά κάμουνε να τότε μιμηθὸνε, άνίσως και θέλουνε να πραγματοποιήσουνε μιάν ώρ' αρχήτερα το ιδανικό τους. Άς μη ξεχνάνε πως το καλύτερο δείξιμο άνεξαρτησίας είναι ή θεληματική ύπακοή στον κανόνα.

II

Έξω άπό κάποιες διχογνωμίες στην έφαρμογή, ή αρχή της δημοτικής κερδίζει: μέρα με τη μέρα τὰ μυαλά και άποχτὰ άπαδὸς άνάμεσα στη φωτισμένη νεολαία. Κ' έτσι ξεγιέται ή τρυμὸς και τὸ ξεσπάθωμα μέσα στὸ στρατόπεδο τὸ έπίσημο των καθαρουσιάνων. Κατὰ τὰ λόγια του Χατζηδάκι, ο δημοτικιστὸς είναι πολυημένος και διαφθορεϊς. Ο Ψυχάρης άποκρίνεται άξια πως λυπάται που δέν έχει πὸ πολλὰ για να βοηθήσει τὸ τύπωμα τῶων εξαίρετων έργων που πλουτίζουνε την άχάριστη πατριδα με φιλολογία της προκοπής. Και άλλη κατηγορία, τόσο άνόστη όσο και συκοφαντική: οι δημοτικιστὸς είναι προδότες, γιατί συντρίβουνε την άλυσίδα που δένει τη νέα με την αρχαία την Ελλάδα. Μά ποιοι είναι οι προδότες, άποκρίνεται ή Ψυχάρης,

που τη σπάνε την έλληνική την ένότητα; Οι δασκάλοι διδάσκουνε στα παιδιά μιὰ ξένη, γλώσσα, την καθαρύουσα. Φωνάζουνε πως ή δημοτική γλώσσα είναι «ράκος της δουλειάς». Κ' έμεις διαλαλοῦμε και άποδείχνουμε πως ή δημοτική είναι ή γνήσια θυγατέρα της αρχαίας και πως τη συνενώνει στενά τη σημερινή την Ελλάδα με τη δοξασμένη μητέρα της. Άς λέει ή άνήξερος πως συντρίβουμε κάθε δεσμὸ με την αρχαιότητα και με την παράδοση: αὐτὸ δέν είναι για ναπορήσουμε: μά όταν ένας γλωσσολόγος σαν τὸ Χατζηδάκι τολμά να τὸ βεβαιώνη, είναι να τὰ χάσει κανείς! Τέλος οι δημοτικιστὸς είναι οι μαλλιαροί. Ο Κουμανούδης που θάρθη() θά χάσει τὸ μπόσουλα κοιτάζοντας να ξεγήσει ποιά αρχή και ποιά σημασία νάχη τὸ παρατσούκλι. Οπωσδήποτε, καθώς λεφτοστόχαστα παρατηρεί ή Ψυχάρης, τὸ γελοίο τούτο ένομα δείχνει κι αὐτὸ πόσο προσδέσαμε άγνάγια στην κοινή γνώμη. Μή, τολμώντας να προσδάλλουνε στάνοιχτὰ τη δημοτική, οι καθαρουσιάνοι την καταδιώκουνε βαφτίζοντας τηνε μαλλιαρή.

Άπο τις βρισιές έρχονται στα σκάνταλα και στα φοβερίσματα. Η έφημερίδα Πρωία δημοσίεψε κατάλογο τῶ δημοτικιστῶων της Πόλης σημειώνοντας ποιοι άπ' αὐτὸς είναι διορισμένοι: σὸ σχολειά, για να τούς πάψουν. Ο Ψυχάρης έγραψε στην έφημερίδα τούτη φανερώνοντας την άγανάχησή του. Η έφημερίδα Άθήναι τὰ έδαλε με τὸν Κωστή Παλαμά άπό την άφορμή των ιδεῶν του για τη δημοτική γλώσσα, άσυμβίβαστες, καθώς θέλει ή έφημερίδα εκείνη, με τη θέση του, γραμματέως τὸ Πανεπιστημίου. Καθὸς έγραψε ή έφημερίδα τούτη, ή ύπουργὸς τιμώρησε μ' έπίπληξη τὸν Παλαμά, τὸν πὸ μεγάλο μέσα στὸς σύγχρονους Έλληνας ποιητὸς, που κάνει τιμή στὸ έθνος του! Τι άνυπόφορη τυραννία! Κάποιος Παγανήλης έφτασαν ίσχυε να δηλώσει πως «θὰ τὸν άθῶνε τὸ φονιά τὸ Ψυχάρη!»

Η σχολαστική μισαλλοδοξία δέν την περιορίζει την όρμή της μέσα στον τύπο μόνο. Στα περίφημα «Εὐαγγελικά» τὸ 1901 κατέθηκε στὸς δρόμους. Θυμάστε πως ή μετάφραση τὸ Βαγγέλιου άπό τὸν Πάλλη στη νέα γλώσσα έδωκε άφορμή σὸ ταραχὸς άπίστευτες. Ο Ψυχάρης δείχνει πως τὸ θρησκευτικὸ τάχα κίνητρο τὸ σηκωμοῦ εἶτανε πρόφαση μονάχα. Θεολόγοι που, προτοῦ, δὲ βλέπανε με κακὸ μάτι τὸ σκέδιο για μιὰ μετάφραση τὸ Βαγγέλιου

(1) Στο κείμενο: les Saumaises futurs

στην καθαρύουσα, σπουδαστὸς, και μαζί μ' αὐτὸς έφημερίδες, μονάχα γιατί ή μετάφραση εἶτανε στη δημοτική, την εἶπανε βεβήλωση. Στο τέλος μιὰ πατριαρχική και συνοδική εγκύκλιο απαγόρεψε κάθε είδος μετάφραση τὸ Βαγγέλιου, σ' οποια γλώσσα. Τότε ή Ψυχάρης, που είχε άπάνου του δεχτὸ έλγ. τη λάσπη που σήκωνε ή καυγάς, έγραψε στον Οικουμενικὸ Πατριάρχη—σὸ καθαρία ρωμαϊκή—ένα γράμμα περιποιητικὸ και πονηρμένο για να τὸ ξομολογηθῇ πως διστάζει σὸ έξῆς να διαβάξη τὸ Βαγγέλιο σὸ παραδομένο κείμενο, γιατί μερικὸς σελίδες τὸ κείμενου τούτου είναι συνταγμένες σὸ δυὸ γλώσσες που μάλιστα ή μιὰ μεταφράζει την άλλη. Έξαφνα: «Ήλει Ήλει λαμὰ σαβαχθανί: τούτ' εἶσι Θεέ μου, Θεέ μου ίνα τί με έγκατέλιπες;» ή Πατριάρχης τὸ άπάντησε ευγενικά μ' εύκὸς και με γενικότητες, μά με τίποτε θετικό. Κι ή Ψυχάρης θρίαμβὸ θεώρησε μολακαῦτα που δέν προκάλεσε όρθὰ καφτὰ καμιά έπίπληξη.

Σὸ μιὰ περίσταση πὸ πρόσφατη, ή μανία των καθαριστῶων άψήφησε γενναία κι αὐτὸ τὸ ρεζιλιεμα. Στην Έλληνική Βουλή, στη συνεδρία της 4 τὸ Φλεβάρη, ή βουλευτὸς Κυριακούλης Μαυρομηχάλης άνεβαίνει σὸ βήμα και παρασταίνει πως ή γλώσσα που διδάσκει ή Ψυχάρης άπό την έδρα της νέας ελληνικής γλώσσας στη Σκολή των ανατολικῶων ζωντανῶ γλωσσῶων είναι μιὰ γλώσσα «όλκτρως χυδαία, τερατῶδες κατασκευάσμα τὸ διδάσκοντος» και συμπεραίνει προτεινόντας να αναφερθῇ ή Έλληνική Κυβέρνηση στη Γαλλική Κυβέρνηση για ν' άλλαχτῇ ή όνομασία της έδρας εκείνης! Άλλος βουλευτὸς, ή Στάης, εἶπε πως τὰ μαθήματα τὸ Ψυχάρη είναι κίντυνος εθνικός! Και οι ύπουργοι της Παιδείας και των Έξωτερικῶων, πολὸ στενοχωρημένοι, ύποσκέθηκανε με μισὰ λόγια να ένεργήσουν, εἰτι χρειάζεται. Ο Ψυχάρης σχολιάζει σὸ τελευταίο του βιβλίο την άξιωμαθόνευτη συνεδρίαση. Χωρίς να λογαριάσουμε, παρατηρεί, την αὐτάδεια τὸ άνακατωμοῦ σὸς ύπέθεσε ξένης χώρας, χρειάζεται μεγάλη δόση άφέλειες για να πιστέψουμε πως ή Γαλλική Κυβέρνηση θάκανε παρατήρησεις σὸ τιτλοῦχο καθηγητὸ άπάνου σὸ άντικείμενο της διδασκαλίας του. Οι καλοί αὐτοί άνθρώποι δέν έχουνε καμιά ιδέα της γαλλικής λευτερίας. Μολακαῦτα ή συνεδρία εκείνη έδειξε πως τὸ γλωσσικὸ ζήτημα είναι ζήτημα εθνικό. Τη μέρα κείνη ή δημοτική πέτυχε κάτι, σὰ νίκη, στην Ελλάδα την έπίσημη.

και της άμαρτίας ή Πόλη.
Κι ή Προφήτης μέσ' στον Τσίρκο χίσιματα και θάματα είδε.
τέρατα είδε γεννημένα
μέσ' άπ' τὰ φίλιὰ των άδειων
και των παραστρατιωμένων.
Κ' είδε τὰ είδωλα πανώρια
βάεβα και άπό τούς τόπους
κι άπ' τούς χρόνους κούρσομένα.
Και γιομίζουνε τὰ πλάτια,
και ξαφνίζουνε τὰ έψη
στύλοι, πύργοι, θεοί κι άνθρώποι,
χιλιες μύριες ζωές, που ζούνε
και χαλκὸς και μορμαρένιος
και στοῦ έλέφαντα τη χάρη
και σιδάκριβο χρυσάφι
και σὸ κάθε τι που λάμπει
και σκληρὸ είναι και κρατείται
ξένο, άσάλευτο, και που είναι
σοφία κ' αἶνιγμα και τέχνη.

Κ' είδε πλούσιο δροχοντολόι
και βαρὸ και φαντασμένο
και σαν άλυσσοδεμένο

και σοφὰ βαλτὸ σὸ τάξη
γύρω γύρω σὸ ρηγάρη
σὸ θεοδώρητο δεσπότη.
Και με τῶσπρα τὰ σαγιά είδε
και με τὰ χρυσὰ βραχιόλια
και ποσφυροβονημένους
μάγιστρος και λογοθέτες
και τὸ Παλατιὸ τούς πρώτους.
Και τούς χρυσαρματωμένους
τούς κουβικουλάριους είδε,
και ζωστὸς και ρηγοπούλες,
και σαν άστρα άπαλοφέγγαν.
Και τούς μα γαλαβίτες είδε
γάνθους με τῶπελατήκιο.
Και σὸ μιὰ γωνιά, άλλου πέρα,
και σαν παραπεταμένους
είδε μιὰ φουχτιὰ λεβέντες
να πλευρώνουν πεζεμένοι
τάστρομέτωποι άλογά τους,
και στα βένετα κοντάρια
νάκκουμπῶν άφαιρεμένα
τὰ γιγάντια κορμά τους.
Και εἶταν οι Άκριτες, και εἶταν
σκόρπιοι και παρατημένοι,

τρίφαλα και άπομεινάγια,
τὰ στερνὰ τὰ παλληκάρια.
Κι ανατρίχισε ή Προφήτης.
Και δέν είδε να προβάλη,
μέσ' άπό τὸ Τριμπουνάλι
τάεροκρέμαστο, την δψη
τη λειτουργική του ή Ρήγας.
Και τὸν είδε με τούς μίμους,
και τὸν είδε με τούς νάνους,
με τὸ τσίρκου τούς παλιάτσους,
με τὸ τσίρκου τις καρούχες,
με τὸ τσίρκου τούς ήρώους.
Ταίρι και δλων εἶν' ή ρήγας,
δλων είναι σταυραδέρφι,
κι αγωνίζεται μαζί τους,
μεθοκόπος, χαροκόπος,
μέσ' στον Τσίρκο τὸν άπέραντο
που γιορτάζει τὸ μεγάλο
τὸ μαγιατικὸ γιορτάσι.
Και τὸν είδε άπάνου σὸ άρμα
με τὸ βένετο τὸ γτύμα
με τὸ πρῶσινον τὸ χρῶμα
κι όρθὸς κ' έτοιμος να στέκη

Μιλήσανε για τή γλώσσα στή Βουλή. Θάρθη μέρα πού θά ξαναμιλήσουνε,—μά με τρόπον άλλο.

Θέλησα με τούτα νά δώσω μιὰ σύντομη έκθεση τής ιστορικής σημασίας πού κρατάνε τὰ «Ρέδα και Μήλα». Μά και ή φιλολογική τους σημασία δέν είναι λιγώτερη. Ο συγγραφέας τους δείχνει με τὸ παράδειγμα και μ' ένα σπάνιο λογοτεχνικό ταλέντο τις αξιοθάμαστες έκφραστικές πηγές τής γλώσσας τούτης «πιστής φυλαχτόρισσας δλου τοῦ Ἑλληνικοῦ περασμένου πού μέσα της ζοῦν αἰῶνες ἡμορφίας, δόξας και πατριωτισμοῦ». Πέσον καιρόν θά περιμένη ἀκόμα πρὶν ὑψωθῆ ἑκεῖ πού της ἀξίζει και στήν ἐπίσημη θέση πού τήν καλοῦν ή δικαιοσύνη και ἡ ἐρθὸς λόγος! «Εἶναι κάποια ἀστέρια πού τὸ φῶς τους, καθὼς λένε οἱ ἀστρονόμοι, δέν ἔφτασε ἀκόμα στή γῆ. Τί σημαίνει! Τὸ φῶς ὑπάρχει! Ἔτσι και ή ἀλήθεια, και τότε πού είναι ἀόρατη για μᾶς, λάμπει μέσα στὰ βαθιά τοῦ ἔμπυρου οὐρανοῦ». Ἡ εὐχή τοῦ Ψυχάρη είναι και δλων τῶν ἀληθινῶν φίλων τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

EUGÈNE CLÉMENT

Η ΕΛΙΑ

Βγαίνοντας ἀπὸ τὸ Ὁδεῖο μιὰ Κυριακή ἀφοῦ ἄκουσα τὴν «Ἐλιά» τοῦ Παλαμᾶ πού τὴν τραγουδοῦσαν τὰ κορίτσια τωναμένη ἀπὸ τὸν Καλομοίρη, ἄκουσα και κάπου ν πού ἔλεγε — «Μὰ αὐτὸ είναι για παιδιά».

Και σκέφτηκα πὼς ἑκεῖνος πού τὸ ἔλεγε αὐτὸ ἢ ἀπὸ μουσική δέν εἶχε ἀκούσει πολλὰ ἢ τοῦ ἤθε ἑκείνη τὴ στιγμή ἀσυναίσθητα στὸ νοῦ ή θύμηση πὼς τὸ ποίημα αὐτὸ τὸ παλιὸ (πού τὸ ἔγραψε ὁ ποιητὴς στὰ 1882) τὸ εἶχε διαβάσει κάπου ὅταν εἶτανε μικρός, σὲ κανένα ἀναγνωστικὸ ἢ χρησιμομάθεια ἢ σὲ καμιὰ σλλογή ἀπὸ ποιήματα καμωμένη για παιδιά. Γιατὶ ἀπ' ἄλλον τὸν Παλαμᾶ οἱ δασκάλοι δέν μπόρεσαν νὰ βροῦν ἄλλο τίποτε ἀξιο νὰ ξανατενώσουν στὰ ἀναγνωστικά, σὲ συλλογὲς και σὲ χρησιμομάθειες τους παρὰ τὴν «Ἐλιά». Αὐτὴ ἀντιπροσωπεύει ὅλο τὸν Παλαμᾶ στὰ παιδικὰ βιβλία.

Ἡ μουσική της «Ἐλιά» φάνηκε τοῦ πρόχειρου κριτικοῦ πού βιάστηκε νὰ μιλήσει, τοῦ φάνηκε σὰν κάτι πάρα πολλὸ ἀπλὸ και εὐκολο και θέλησε νὰ γνωμοδοτήσει ἀμέσως πὼς δέν ἀξίζει και τόσο νὰ γίνει

για τὸ τρέξιμο, ἀφρισμένος.

Κι ἀνατρίχισε ὁ Προφήτης.

Και δέν ξέρω ποῖς δὲ θάνατριχιάσει μαζί του, παρασυρμένος ἀπ' τὴν ὄρμη τοῦ αἰσθήματος, ἀπ' τὴν ἐκφραστικὴ δύναμη, ἀπ' τὴν ἀλήθεια τής ιδέας, ἀπ' τὴν θερμὴ τής ὀργῆς τοῦ ποιητῆ και δέν ξέρω ποῖς θά μπόρεσει νὰ πεῖ πὼς και τὸ κάπιο ρητορικό ξέγυμα παρακάτω δέν είναι και αὐτὸ μιὰ θερμὴ ποιητικὴ εὐγλωττία, μιὰ δυνατὴ, ἀληθινὴ ποίηση; Πατριωτικὴ ποίηση, ἴσως μοῦ πεῖ κανένας. Ἔστω πατριωτικὴ. Μά ή ποίηση δὲ μετρίεται τόσο με τὸ εἶδος, ἔσο με τὴ δύναμη και τὴν ἀλήθεια της.

Κ' ἔτσι ἐρχόμαστε ξανά στὸ ζήτημα τής ποιητικῆς εὐκρίκειας, πού μ' αὐτὴ ἐννοῶ τὴ δύναμη ἐνὸς ποιητῆ νὰ μένει στὰ σύνορα τής μπόρεσῆς του, νὰ μὴ γυρέσει νὰ φανεῖ ἀνώτερος ἀπὸτι εἶναι. Κι ὁ ποιητὴς τής «Ἀσάλευτης ζωῆς» και τοῦ «Δωδεκάλογου» ἐκεῖ και μένει στὸ στοιχείο του εἶδαμε μᾶς δίνει ὠραία και δυνατὰ ποιήματα, ἐκεῖ πού στέκει σὲ ἐδάφη γνώριμα και συγκινεῖται ἀπ' τὴ ζωὴ δέν εἶναι μόνο ὁ πρῶτος με τούς πρῶτους ψάλλτες τοῦ καιροῦ του, μά και ποιητὴς σημαντικός, γεμάτος ὄρμη και δύναμη και θέληση νὰ φτάσει στὰ

ταί λόγος γι' αὐτὴν, ἀφοῦ εἶταν για παιδιά ἴσως ὁ κριτικὸς αὐτός, και τοῦ Μπετόβεν ἀν ἄκουγε τὸν «ἔμνο στή χαρὰ» πού βρίσκεται χωμένος στήν «Ἐνατη Συμφωνία και ξεσπᾶνε σὲ νικητήριος παιδνας, ἀπλὸς και μεγαλόπρεπος, θά ἔλεγε πὼς είναι ἀγία παιδιὰ». Τόσο ἀπλός, με λίγες νότες κ' εὐκολος φαίνεται. Μά μήπως ή μουσική πρέπει νὰ είναι πολὺπλοκη και δυσκολονόγη για νὰ μὴν είναι «για παιδιά»; Και μήπως και για παιδιά ἀν είναι γράμνη, είναι ἀξια για περιφρόνηση; Τί νόμισε τάχα ὁ πρόχειρος κριτικὸς, πὼς για νὰ γράψει κανένας μουσική για παιδιά πρέπει νὰ είναι ἄμυθος;

Ἡ «Ἐλιά» τοῦ Καλομοίρη, πού μπορεῖ και παιδιὰ νὰ τὴν τραγουδοῦσαν, δέν είναι παιδιὰτικὴ μουσική. Εἶναι ἀπλή και καθάρια, σεμνὴ και ἡμορφη. Στὴν ἀρχὴ σὲ νὰ σοῦ βάζει σὲ ἤχους τὴ σταχτοπράσινη ἀργυρομολυβένια χρωματιὰ τῶν φύλλων τής «Ἐλιάς» πού θαμπὰ στὸν ἥλιο φέγγουν:

«Εἶμαι τοῦ ἥλιου ἢ θυγατέρα»

Και στὸ τραγοῦδι βλέπεις τὸν ἥλιο πού χαίθευει τὰ ἀσημένια και πρασινωπὰ φύλλα.

Ἦστερα κάποια περηφάνεια ἀρχαϊκὴ, λιτὴ και εὐγενική, προβαίνει ἤρεμα με τούς ἤχους πού συνταιριάζονται με τὴν ἐπωδὸ.

«Εἶμ' ἢ ἐλιά ἢ τιμημένη»

Ἐξαφνα αἰσθάνεσαι πὼς κάτι ἀλλάζει νομίζεις πὼς κάποιο σύννεφο πέρασε στὸν οὐρανὸ και σκέπασε τὸν ἥλιο. Ἡ ὀλότελα ἑλληνική—ἢ καλλιτέρα ἐθνική (δηλαδή *raïenne*) μελωδία—σὲ νὰ χριστιάνεψε λίγο, και ἀκούς πολλούς μισοὺς τόνους και τέταρτα τόνων νὰ περνοῦν σὲ σὲ ψαλμοδία ἐκκλησιαστικῆ ἀπὸ τὸ ξαφνισμένο αὐτὶ σου. Και ρωτᾶς τί τρέχει; Τί είναι; Ἀλήθεια κάποια χριστιανικὴ θύμηση μπῆκε στή μέση:

«Ἐδῶ στὸν ἴσκιό μου ἀποκάτου

Ἦθε ὁ Χριστὸς νάναπαυθῆ».

Και πάλι ὁμοιος ἀλλάζει ὁ τόνος και ἀκούγεται σὲ λίγο ἢ περηφάνη και ἀρχαϊκὴ μελωδία πού βγαίνει καθάρια, μονόχρωμη, σεμνὴ και ἀσημένια:

«Εἶμ' ἢ Ἐλιά ἢ τιμημένη».

Ἡ μουσική αὐτὴ τοῦ τραγοῦδι τοῦ Καλομοίρη μοῦ φάνηκε ἐμένα, ὄχι παιδιὰτικὴ οὔτε μὴ παιδιὰτικὴ. Μοῦ φάνηκε μονίχα β α θ ε ι ἀ ε λ λ η ν ι κ ῆ.

νώτερα ποιητικὰ ἰδανικά. Ἡ θέλησή του κ' ἢ προσπάθεια μᾶς είναι συμπαθητικὴ, ὅπου δέν παίρνει τὴν ἀξίωση πὼς κατορθώνει κιόλας ἐκεῖνο πού πασκιζει. Ἐμεῖς κάπιοι πού θέλομε νὰ κρίνομε και τις πνευματικὲς προσπάθειες συνδεμένες κάπως βαθύτερα με τὴν τριγύρο κοινωνικὴ προσπάθεια, θά εἶμαστε ἄδικοι, τὸ ξαναλέω, ἀν ρίχνουμε σὲ ἀτομικὴ μονάχα ἀνημποριά ἐνὸς ποιητῆ τὸ πὼς δὲ δύναται νὰ φτάσει πάντα τὸ ἰδανικό του, ὅταν βλέπομε πὼς αὐτὸ δεσμεύεται μοιραία ἀπὸ τὴν ἔλλειψη κάπιων ἄλλων δυνάμεων ἀπὸξω του, πού θά χρειάζονταν νὰ συγκεντρώσει ή ψυχὴ του μέσα της γι' νὰ μπόρεσει νὰ ὑψωθῆ σὲ τις σφαιρὲς πού λαχταρεῖ. Τὴ συναίστηση τὴν ἔχει κιόλας ὁ ἴδιος ποιητὴς, λέγοντάς μας σὲ πολλές μεριές και στὸν πρόλογο τοῦ «Δωδεκάλογου»: «Δέν μπορεῖ νὰ εἶμαι μονάχα ὁ ποιητὴς τοῦ ἑαυτοῦ μου» εἶμαι ποιητὴς τοῦ καιροῦ μου και τοῦ γένους μου». Λίγες γραμμὲς παραπάνω ὁμοιος γράφει πὼς είναι ὁ ποιητὴς πού θέλει νὰ κλείσει μέσα στὸ στίχο του τούς πόθους και τὰ ρωτήματα τοῦ παντοτινοῦ ἀνθρώπου και τοῦ πολίτη τις ἔγνιες και τούς φανατισμούς». Μιὰ σκέψη

1) Σελ. 11.

Αὐτὴ είναι ή δική μου αἰσθησι.

Και τώρα ὡς ἔρθουν οἱ εἰδικοί νὰ κρίνουν καλλιτερα.

ΙΔΑΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΟΝ Κ. ΠΑΛΛΗ

Ἀπὸ πλήρωμα Ἑλληνικοῦ καρδιοῦ ὁ κ. Πάλλης ἔλαβε τ' ἀκόλουθα γράμματα:

Ἀξιότιμε κ. Ἀλέξ. Πάλλη

Eis Liverpool

Δέν ἤξεύρω με τί τρόπον νὰ σὲ εὐχαριστήσω διὰ τὴν εὐγενική σας ἀποστολήν.

Τὰ βιβλία σου μέλις τὰ ἔφεραν μέσα ἔγειναν ἀνάρπαστα ἀπὸ τὸ πλήρωμα και τούς ἀξιωματικούς. Ὅλοι τὰ διαβάζουμε με ἀγάπη και ἐνθουσιασμόν και εὐχαρίστησιν μεγάλην ὅπου ἐννοοῦν και οἱ πῶ ἀμαθεῖς ἀπὸ μᾶς τὰ ἔργα τοῦ Ὀμήρου και τὸ Εὐαγγέλιο και ἄλλα.

Θὰ σὰς παρακαλέσω και πάλι για πινομή τῶν ἀξιωματικῶν και τοῦ πληρώματος ἀν ἔχης νὰ μᾶς στείλῃς μερικὸς τόμους Βυζαντινῆς ιστορίας και τής ἱστορίας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Σὲ εὐχαριστῶ και πάλι για πινομή ἔλων και ἰδιαιτέρως τῶν ἀξιωματικῶν.

Ὁ Ἀνθοπολιάρχης

Ἀξιότιμε κ. Πάλλη,

Eis Liverpool

Δέν ξέρω πὼς νὰ σὰς εὐχαριστήσω διὰ τὰ βιβλία πού μᾶς στείλατε, ἀλλὰ πρὸ πάντων για τὴ φωτογραφία σας. Θὰ τὴν ἔχωμεν ὡς ἀπόδειξιν ἐνὸς ἀνδρός ὁ ὅποιος είναι ἀξιος νὰ λέγεται Ἑλληνας και ὁ ὅποιος τιμᾶ τὸν τόπον του εἰς τὴν ξενιτειὰ και μάλιστα εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἐμεῖς οἱ θαλασσινοὶ ἀν δέν ἔχωμε πᾶσι και πολὺ μακριὰ τοῦλάχιστον τὴν Εὐρώπη, τὴν ξέρουμε καλά, ἀλλὰ τέτοιον Ἑλληγνὰ σὰν και σὰς δέν εἶδαμε. Ἐγὼ ἀτομικῶς δέν σὰς γνωρίζω, ἀλλὰ τὸ ἐνομά σας τὸ ἤκουσα ἀπὸ πολλούς πρὸ παντὸς συμπατριώτες μου νὰ προσέφερα: με σεβασμὸ και ὑπερηφάνεια, ἡ δὲ πατέρας

πού δέν πετᾶ γύρο στὰ πράματα, μά πασκιζες νάμπει μέσα σ' αὐτά, θά δεῖ και θά πειστεῖ πὼς ὅταν ὁ ποιητὴς δέν μπορεῖ νάκχι μόνο ποιητὴς τοῦ ἑαυτοῦ του, μά σύνορα τοῦ καιροῦ του και τοῦ γένους του, ἀπὸ ἀνάγκη ἀμετάλλαχτη ἀπὸ κάθε θέληση, δὲ θά μπόρεσει νὰ σφαιρῶσει στήν ποίησή του τούς πόθους και τις ἔγνιες τοῦ παντοτινοῦ ἀνθρώπου παρὰ μονάχα στὸ βαθμὸ και στὸν τρόπο, πού τοῦ ἐπιτρέπει ὁ καιρός του και τὸ γένος του. Γι' αὐτὸ και ὁ δικός μας ποιητὴς, ὁ πρῶτος ποιητὴς τοῦ καιροῦ του και τοῦ γένους του, εἶν' ἐκεῖ μονάχα γνήσιος ποιητὴς, ὅπου δέν πασκιζει νὰ ξεβγεῖ ἀπ' τούς πόθους και τὰ προβλήματα πού σκοτίζουν τριγύρο του τὸ γένος του, και ὅπως εἶδαμε παραπάνω, μᾶς συγκινεῖ περισσότερο ἐκεῖ πού κλαίει σὲ γεννιότερας και σὰν ποιητὴς ἑνα ὄνειρο ὁμορφίας σκληρὰ ἀρπαγμένου τέκνου, παρὰ ἐκεῖ πού σκοτίζεται με τὰ λόγια τοῦ Κρίσνα και με τὰ προβλήματα τῶν ἔλων. Και για νὰ φέρω και ἄλλο παράδειγμα, συγκλονίζει ὄχι μοναχὰ τούς πατριώτες, μά κ' ἑνα σοσιαλιστὴ πολὺ περισσότερο ὅταν ὀργίζεται πατριωτικὰ με τὸν ἔπεσομὸ τής πατρίδας, με τὴν κατάντια τοῦ Ρήγα της, πού τὸν βλέπει με τούς μίμους, με τούς νάνους, με τοῦ τσάρκου τούς

μου, αρχαίος πλοίαρχος, έτυχε να σας γνωρίσω κάποτε εις Liverpool και δεν πνίει να σας θαυμάζει και να σας ένθυμάται κάθε στιγμή. 'Ακόμη και ο πλοίαρχός μου έχει υποχρεώσεις εις έσας όπου εταν ο αδελφός έννοσηλεύτο εις τὸ νοσοκομείον τῆς Liverpool έπηγαίνατε και τὸν έβλέπατε και ένδιαφέρεσθε μάλιστα γι' αὐτὸν σάν να ἦτο συγγενῆς σας.

Καθῆκον μου δὲ ἔχω να σας πῶ οτι υπερηφανεύομαι να ἔχω τὴν γνωριμία σας ἔστω και με γράμματα και θὰ τὸ θεωρήσω τιμὴ μου εταν μὸς δοθῆ ἢ εὐκαιρία να ἔλθω εις τὸ γραφείο σας και να σας σφιζῶ τὸ χέρι δια να σας ἀποδείξω τὸ αἶσθημα ποῦ πλημμυρίζει τὴν καρδιά μου.

Δὲν ζητῶ να σας κολακεύσω με τὰ γραφόμενά μου, διότι ἡ ἄλμη τοῦ πελάγου δὲν μᾶς σπουδάζει τὴν κολακεία, ἀλλὰ οἱ κίνδυνοι και τὰ βράσανα τὰ ἔποια υποφέρουμεν μᾶς διδάσκουν τὴν εὐλικρίνειαν και τὴν υπερηφάνειαν τοῦ χαρακτήρος.

Αὐτὰ δὲ τὰ ὅποια σας γράφω εἶναι τὰ εὐλικρινῆ και υπερήφανα αἰσθήματα μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά ἑνὸς ξενιτεμένου ναυτικοῦ ὁ ὅποιος ἀπέκτησε τὴν φιλιαν σας δι' ἀλληλογραφίας.

Μὴ ἔχων ἄλλο σας παρακαλῶ να λάβετε τὴν καλωσύνην να ἔξακολουθήσετε τὴν ἀλληλογραφία σας και θὰ σας εἶμαι πάντα πρόθυμος.

Ὁ φίλος σας

Ἀπὸ Μακεδονικὸ δῆμο ὁ κ. Πάλλης ἔλαβε τὸ ἀκόλουθο γράμμα :

Ἀξιότιμε κ. Ἀλέξ. Πάλλη

Εἰς τὴν ἀπὸ ἡμερομηνίαν 4 ἔσεύοντος ἐπιστολήν Σας μετ' ἀπεριγράπτου χαρᾶς ἀπαντῶν ἐκφράζω τὰς ἀπείρους εὐχαριστίας μου ὡς και ἕλης τῆς κοινότητος διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν βιβλίων ἀπερ σήμερον ἔλαθον. Ἐπίσης σας εὐχαριστῶ ἐκ τῶν προτέρων και διὰ τὴν φροντίδα ἣν ἔλαθτε διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν χαρτῶν οὗς ἀνακένω ἐκ Πέλλεως χαίρων. Σας εὐχαριστῶ πολὺ. Πολὺ θὰ σας παρακαλέσω, ἂν εἶνε δυνατόν να μᾶς στείλητε λεξικόν τι Ἑλληνικὸν ὡς και Γαλλικόν, ὃν στερεῖται ἡ σχολὴ μας ἵνα εἰμπορέσωσι τὰ παιδιὰ μᾶς καλλίτερα να προδεύσωσι.

Ἐπίσης ἱστορικὰ τινα βιβλία, μυθιστορήματα

κλ. ὅπως φωτισθῶσι τὰ παιδιὰ εὐαρεστηθέντες ἀποστείλατε, ὡς και εἶτι εἶνε δυνατόν.

Διὰ τοὺς παπᾶδες τῆς πόλεως ἔχετε πλήρες δίκαιον θὰ πράξωμεν και πρέπει να πράξωμεν εἶτι γράφετε. Τὰ πάντα γνωρίζομεν, ἀλλ' ἡ ὑπομονὴ μᾶς κάνει να υποφέρωμεν.

Σας εὐχαριστῶ ἐκ τῶν προτέρων και διατελώ μεθ' ὑπολήψεως.

Ὁ πρόθυμος

(Ἀκολουθεῖ ὑπογραφή Σχολάρχῃ)

Ἐν τῇ 25 Φεβρουαρίου 1910.

Ἀπὸ Μικρασιατικὸ Ἀδερφάτο ὁ κ. Πάλλης ἔλαβε τ' ἀκόλουθα γράμματα :

. . . . 15 τοῦ Νοεμβρίου 1909.

Ἀξιότιμε Κύριε Α. Πάλλη,

Ἀίβερπουλ

« Ἄλλοι ποῦ δέρνουν δεκοχτῶ και δὲν τὸ δέρν' ὁ νοῦς του», λέει ὁ πραχτικὸς κ' ἔξυπνος λαὸς μας.

Μὰ τὴν ἀλήθεια, ἔως τώρα δὲν ξέραμε κ' ἐμεῖς πόσοι καλαμαράδες και σχολαστικοὶ μᾶς ἔδερναν ἀλύπητα και σάν τυφλοὶ μᾶς τραβούσανε στὰ σκοτεινιασμένα λημέρια τους. Ἔως τώρα δὲν μπορούσαμε να καταλάβουμε τὴν αἰτία τῆς κακοριζικιάς μας κ' ἀπορούσαμε πῶς ἐμεῖς οἱ ἄμειροι τελειόφοιτοι τῆς τρέλλας τῶν σχολειῶν μας και δασκάλοι τῆς στρατωμάρας τῶν παιδιῶν μας να μὴ μπορούμε να βγάλουμε τὸ ψωμί μας και ν' ἀνοίξουμε τὰ μάτια μας.

Και ἔμως «κάλλια ἀργὰ παρὰ ποτέ». Με κάποια φώτιση δὲ ξέρουμε κ' ἐμεῖς ποιανοῦ Ἀγίου καταλάβωμ' ἐπὶ τέλους τὸν κατήφορο τῆς κακοτυχίας μας και σάν πραχτικοὶ και φρόνιμοι θελήσαμε να σταματήσουμε μιὰ ὥρα ἀρχήτερα. Ἐδρούσαμε, με τὴν ἐλπίδα ποῦ θάχετε τὴν καλὴ διάθεση να μᾶς ὑποστηρίξετε, ἕνα μικρὸ Ἀδελφάτο ποῦ θάχει ἱερὸ σκοπὸ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς ζωντανῆς μας γλώσσας με διάφορα βραδυνιάτικα μαθήματα και διαλέξεις γιὰ τὸ φιλότιμο και προοδευτικὸ λαὸ τῆς πόλης μας.

Γι' αὐτὸ λοιπὸν σας παρακαλοῦμε να μᾶς στείλετε μερικὰ ἔργα Σας, ποῦ θὰ μᾶς χρησιμέψουμε σάν καλὸ θεμέλιον στὸ σκοπὸ μας και ἐπειδὴ τ' ἀδελφάτο μας εἶνε ἄκόμα στὰ σπάργανά του, γι' αὐτὸ Σας παρακαλοῦμε τὰ ἔργα αὐτὰ να μᾶς τὰ στείλετε δωρεάν.

Πιστεύομε ναχοῦμε γλήγορα ἀπάντησὴ Σας, και με τὴν ἐλπίδα ποῦ θὰ μᾶς δώσετε κουράγιο στὸ ἔργο μας και ἱκανοποίησιν στοὺς πόθους μας, Σας εὐχαριστοῦμε ἀπὸ πρώτα και διατελοῦμε

με πολλὴ ὑπόληψη

(Ἀκολουθοῦν 4 ὑπογραφές)

Υ. Γ. Σφιζατε ἀπὸ μέρους μας και τὸ χέρι τοῦ κ. Ἐφταλιώτη και παρακαλέστε τον να μᾶς ὑποστηρίξῃ κ' ἐκεῖνος και να μᾶς στείλῃ μερικὰ ἔργα του γιὰτι δὲν ξέρουμε ἂν βρισκεται στὸ Αἰβερπουλ να τοῦ γράψουμε.

Οἱ ἴδιοι

. . . . 10 τοῦ Φλεβᾶου 1910

Ἀξιότιμε κ. Α. Πάλλη,

Στὰς 15 τοῦ περασμένου Νοβρη Σας εἶχαμε στείλει μέσον τοῦ κ. Δ. Τυχοπούλου ἕνα γραμματάκι ποῦ με δυὸ λόγια Σας φανερώναμε πῶς κάμποσοι νέοι δῶ στὴν πατρίδα μας, με κουράγιο γιὰ δουλειὰ και με πόνο στὴν καρδιά γιὰ τὴν κατάστασιν τῶν σχολειῶν μας, ἔδρούσανε ἕνα μικρὸ ἀδερφάτο, με τὸ σκοπὸ να ἐξυπνήσῃ τὸ λαὸ και να ἐξάπλωσῃ και δῶ στὴν Ἀνατολὴ τὴ γλυκειὰ μας γλώσσα. Ἐπειδὴ ἔμως κατὰ τὰ φαινόμενα τὸ γράμμα αὐτὸ θὰ παράπεσε (γιὰτι ἀλλοιῶς δὲν μπορούμε να ἐξηγήσουμε τὴ σιωπὴ Σας) γι' αὐτὸ ἀναγκασόμεθα σήμερα με τὸ τωρινὸ μας να Σας ἐπιθεβαιώσουμε τὸ πρώτο μας και να Σας προσθέσουμε ὅτι : τ' ἀδερφάτο με τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ και με τὴ σταθερὴ και παληκαρία ἀπόφασιν τῶν μελῶν μας προκόφτει και θὰ προκόψῃ. Τὸ νοματίσαμε κ' ὁ κανονισμὸς τυπώνεται σὲ λίγο. Ἐχει σκοπὸ με βιβλία ποῦ μοιράζει χάρισμα σ' ἐκεῖνους π' ἀγαποῦνε τὴ μελέτην και νοιώθουν τὸ συμφέρον τους, με διαλέξεις και μ' ἕνα μικρὸ φιλολογικὸ περιοδικὸ ποῦ θὰ μοιράζει ἀπάνω κάτω χάρισμα στὸ λαὸ να διαδώσῃ τις ἰδέες του και τὴ γλώσσα του.

Μὰ ἐπειδὴ γιὰ να τὰ καταφέρουμε ὅλ' αὐτὰ ἔχομε ἀνάγκη ἀπὸ μερικὰ καλὰ βιβλία, γι' αὐτὸ τολμοῦμε να σας παρακαλέσουμε να μᾶς στείλετε ἕνα δυὸ ἀπὸ τὰ ἔργα σας και τὴ φωτογραφία σας γιὰ να στολίσουμε με δάφτην τὸ σαλονάκι τ' ἀδερφάτου μας και γλυκοκοιτάζοντάς τylene να παίρνομε θάρρος γιὰ τὸ ἀποφασιστικὸ και ἄγιο ἔργο μας.

παλιᾶτσους, παρὰ εταν φωνάζει με τὸν ἥρωά του «Γιούχα τῶν πατρίδων», δίχως με τούτο να θέλω να πῶ πῶς δὲν ἔχει ἀρκετὴ ποιητικὴ ἀξία τὸ γιουχάισμα. Τὴ θέρημ μὲναχὰ τοῦ αἰσθήματος δὲν ἔχει, τὴ γνήσια ποιητικὴ ἰδέα ποῦ φυσάει σ' ὄλον τὸν Προφητικὸ και στίς στερεῆς στροφές τοῦ «Βιολιού», ἀποδείχνοτας με τούτο πῶς ἡ θέρημ αὐτὴ κ' ἡ γνησιότητὰ πηγάζουν περισσότερο ἀπ' τὴν ἔμεση συγκίνηση ἀπὸ τὰ πράματα, παρὰ ἀπὸ τὴν ἰδέα τὴν ἀντλημένη ἀπὸ ἔξωθι τους. Σὲ καθε ποιητὴ και στὸ δικὸ μας πρώτο ποιητὴ τῆς σημερῆς Ρωμιουσίνης τὸ ἴδιο. Ὅσο ἀμεσώτερη, ὅσο γνησιώτερη εἶναι ἡ συγκίνηση τοῦ ποιητῆ τοῦ «Δωδεκάλογου», τόσο συχνότερα και τὰ φωτινὰ σημεῖα τῆς ποιήσεώς του.

Μὰ αὐτὰ τὰ φωτινὰ σημεῖα τῆς ποιήσεως τοῦ Παλαμά δὲ θάφταναν να μᾶς παρουσιάσουν μιὰ σεβαστὴ ποιητικὴ φυσιογνωμία τὴ βαθμὸ ποῦ να ἔχοῦμε τις ἀδύνατες στιγμές της, ποῦ τέτιες ἔχουν και ποιητὴς ἀνώτεροι ἀπ' τὸν ψάλτη τοῦ Ἀσκραίου; Βεβαία θάφταναν και με τὸ παρα-

πάνω, κ' ἀκριβῶς με αὐτὰ και με τὴ θετικὴ ὄψη τοῦ πολεμικοῦ και κριτικοῦ του ἔργου εἶναι ὁ Κωστής Παλαμᾶς γιὰ μᾶς ἐκεῖνος ποῦ εἶναι. Κι ὅσο συχνῆς κ' ἂν εἶναι οἱ ποιητικὲς και κριτικὲς ἀδύνατες στιγμές του, δὲ θάταν βέβαια λόγος να τονιστοῦν τόσο, ἂν δὲν εἶταν ἴσα ἴσα τούτες ποῦ βρίσκουν ἐπιδοκιμασία ἀνώτερη ἀπὸ ἕναν κύκλο κριτικῆς, ἂν ἀκόμα δὲν ἔβρισκαν αὐτὲς και μόνο μίμησιν στὴ νεώτερη ποιητικὴ γενιά, κ' ἂν—ποῦ εἶναι και τὸ σοβαρότερον—κ' ὁ ἴδιος ποιητὴς δὲν οἰκοδομοῦσε μιὰ ποιητικὴ αἰσθητικὴ ἀπάνω στὰντιποιητικὰ στοιχεῖα τῆς ποιήσεώς του. Στὸν πρόλογο τοῦ «Δωδεκάλογου», σὲ μερικὲς σελίδες τῶν «Γραμμάτων» και σὲ διάφορα ἔθρηκα και σημειώματα σ' αὐτὸ τὸ φύλλο φανερόνεται ἡ αἰσθητικὴ αὐτὴ στίς γενικὲς γραμμές της. Ἀνάφρητα ἕνα δυὸ παραπάνω και χαρακτηριστὰ τάρνητικὸ στοιχεῖο της κατὰ τὴ γνώμη μου. Νῆρθω σὲ πῶ πολλὰ καθέκαστα δὲ μοῦ ἐπιτρέπει κ' ὁ καιρὸς κ' ὁ τόπος. Θὰ σημειώσω κάπια μόνο, ἴσα ἴσα ἐκεῖνα ποῦ μ' ἔκαμαν κάπιες φορές να ὑπαινιχτῶ αὐτὴ τὴν αἰσθητικὴν και τώρα να τονίσω παραπάνω τὴ διαφορὰ τῆς παιδαγωγικῆς ἀξίας τῆς τέχνης τοῦ ποιητῆ τῶν «Ἐλευτέρων πολιορκημένων» και τοῦ ποιητῆ τοῦ «Δωδεκάλογου» γιὰ

τούς νεαροὺς ποιητὲς μας. Μοῦ φαίνεται πῶς τόσο ὁ ποιητὴς ὅσο κ' ὁ κριτικὸς Παλαμᾶς λησμοναίει συχνὰ πῶς ὁ πρώτος ὅρος κ' ἡ οὐσία τῆς ποιήσεως εἶναι ἡ ἐκφρασὴ τοῦ ἀνθρώπινου και πῶς εἶτε πράξεις και πρόσωπα, εἶτε αἰσθήματα κ' ἰδέες μᾶς κραστῆνε, τὴν ἀνώτερη ἀξία τῆς τῆ δίνει τὸ βαθύτερον τοῦ ἔσκεπάσματος ὄλων αὐτῶν κ' ὁ ζωντανότερος βαθμὸς και τρόπος τῆς παράστασῆς τους. Καὶ τούτα εἶναι ποῦ μετροῦν και τὴ δημιουργικὴ ἱκανότητὰ και δύναμη τοῦ ποιητῆ. Τὸ βαθύ τοῦ ἔσκεπάσματος τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς κ' ἡ ἀλήθεια μαζί με τὴν καταπληχτικὴν ποικιλίαν τῶν ἀνθρώπων ποῦ ἔχει πλάσει ὁ Σαίξπηρ, μᾶς κάνουν να τὸν λέμε μεγαλύτερον ποιητὴ ἀπὸ τὸν Ἴψεν λ. γ. Ἡ ἴδια μεγαλύτερη ζωντανότητὰ και τὸ βαθιὰ ἀνθρώπινο τῆς Μαργαρίτας και τῆς Κλαίρχεν τοῦ Γκαίτε τις ἀνεβάζει σὲ πλάσματα ποιητικὰ ἀνώτερα ἀπὸ τὴν κάπως ἰδεατὴ μορφή τῆς Ἑλένης τοῦ ἴδιου δημιουργοῦ. Ἄν ὁ Ἴψεν κατάφερνε να δώσει στὰ πλάσματα, ποῦ σαρκόνουν τὴν ἰδέαν του, τὴν ἴδια ἀλήθειαν ποῦ ἔχει δώσει ὁ Σαίξπηρ στὰ δικὰ του τάντλημένα, καθὼς φαίνεται, ἀπὸ τὴν ἀμεσώτερη αἰσθησὴ τῆς ζωῆς, ἂν ὁ Γκαίτε κατόρθωνε να ζωντανέψῃ τὸ πλάσμα τῆς

τίου από κοντά και ριζώθηκε μέσα μας ή πεποίθηση πώς
δσα παϊνέματα κι έν του γράφεις δέ θάν τὸ πάρει πάνω
του και δὲ θὰ τὸν πάρεις και σὺ στὸ λαιμό σου.

*

Η «ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ» τοῦ περασμένου Σαβάτου μ' ἔνα
δυνατό της ἄρθρο, μὲ τὸν τίτλο «Φτειάζετε τώρα ἐπανά-
σταση» ἔδωσε τὴν ἀληθινὴ εἰκόνα τῆς σημερινῆς μας χαώ-
δικης πνευματικῆς κατάστασης.

Νά, τὸ περίφημο ἄρθρο :

«Κατηνάλωσε δυστυχῶς ὁ «Χρόνος» και χθὲς δύο εὐ-
γλωττετάτας και δυνατογραμμένας στῆλας ἐμμένων εἰς τὴν
πλάνην του ὅτι ἴτο δυνατόν μία σ τ ρ α τ ι ω τ ι κ ῆ ἐπα-
νάστασις νὰ ἀναγεννήσῃ τὸν τόπον. Στρατιωτικὴ ἐπανά-
στασις κατὰ κανὸνα εἶνε ἐθνικὴ τραγωδία. Τὸ ὅτι ἡ ἰδικὴ
μας μάλλον ὠφέλησεν ἢ ἔβλαψεν, τοῦτο εἶνε ἐξαιρέσις.
Και ἡ ἐξαιρέσις αὐτὴ εἶνε πρὸς τιμὴν τῆς.

«Διὰ τοῦτο οἱ ὑπὲρ αὐτῆς ἑπανοί μας και τὰ πρὸς
αὐτὴν συγχαρητήριά μας.

«Στρατὸς ἔκαμε τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1789 ;
Στρατὸς τὴν τοῦ 1830, τὴν τοῦ 1848, τὴν τοῦ 1870 ;
Ὅχι. Στρατὸς τὴν ἀγγλικὴν ; Ὅχι.

«Αἱ ἐπαναστάσεις διὰ νὰ ἐπιτυχάνουν πρέπει νὰ εἶνε
λαϊκαί. Ἀλλὰ και αὐταὶ ὄχι ἀλλὰ γαλλικά, βίαιαι και ἀί-
μοχαρεῖς και ἐρειπιώδεις και καταστρεπτικαί, ἀλλὰ κατὰ
τὰ ἀγγλοσαξωνικά ἰδεώδη.

«Ἐξέφερε ὁ «Χρόνος» πῶς παρασκευάσθη ἡ πολιτικὴ
ἐναντίστασις τῶν Γερμανῶν τοῦ 1848 ; Δι' ἀνάγων ὑπὲρ
θηρασκευτικῆς ἐλευθερίας.

«Ἄλλ' ἡμεῖς τοιοῦτου εἴδους παρασκευὴν τὴν εἶχαμε
ἀπὸ τὴν ἀνάποδην, κατὰ τὰ Εὐαγγελικά. Τότε πῆγαμε
1900 χρόνια πίσω, ζητήσαντες νὰ εἰμεθα τυφλοὶ θρησκευ-
τικῶς, νὰ μὴ ἐνοουόμεν ὁτι ἐλατὸν τὸ Εὐαγγέλιον. Τὸ μέγα
βιβλίον, τὸ μαγικὸν βιβλίον ποῦ εἶνε δι' ἡμᾶς κλειστὸν
βιβλίον, σφραγισμένον βιβλίον.

«Ὀλόγοι και ἀμαθεῖς, λαὸς και ἐπιλεκτοὶ, πολιτευόμε-
νοι και κοινωνία, ἀπεπατοκρασιασταί και καθηγηταί τοῦ
Πανεπιστημίου εἶχον τότε μίαν και μόνην γνώμην. Γνώ-
μην κατὰ τῆς ἐλευθερίας, γνώμην κατὰ τοῦ Χριστοῦ.

«Μόνον ὁ μεγαλοφυὴς Ἀργεντικὸς Κεφαλληνὸς
Δωριζας, μόνον ὁ θαρραλὸς Χριστιανὸς και Ἑλλῆν, ὁ
Καθηγητὴς τῆς Θεολογίας Διομήδης Κυριακὸς και κατὰ
τρίτον λόγον ἡ «Ἀκροπόλις» ἀνεδείχθησαν μαχηταί τῆς
θηρασκευτικῆς ἐλευθερίας, μαχηταί τῆς ἐκλαϊκώσεως τοῦ
Εὐαγγελίου, μαχηταί ἀληθινῆς πνευματικῆς ἐπιστροφῆς.

«Ὅλοι οἱ ἄλλοι, οἱ κουςκεῖτοες, τὰ βαρβάρια, οἱ κό-
ρακες, οἱ χῆνες, τὰ τύμπανα, οἱ ζουριάζεις ἦσαν κατὰ.

«Φτειάζετε τώρα ἐπανάστασιν μὲ τοιαύτην λαϊκὴν και
ἐπιλεκτικὴν διανοητικότητα !»

σικὴ τοῦ Ἀττίγγανου, εἰκόνα τῆς ψυχῆς του, ἔχει
γνώρισμν τὸ αὐτοσχέδιο και τὸ αὐτόματο και τὸ
ἀκράταγο και τὸ ἀκκρόνιστο και τὸ ἀνυπόταχτο
φυσικότερα τέτοια ἐμπνευστὴ ἐπρεπε νὰ πάρει τέτοιο
δρόμον. Δὲν τὴν ξέρω τὴν τσιγγάνικη μουσικὴ, δὲν
ξέρω ἀκόμα ποῖο νόημα δίνει ὁ ποιητὴς στὰ παρα-
πάνω χαρακτηριστικὰ ποῦ τῆς ἀναφέρει. Ἄν τους
δίνει τὸ καλλιτεχνικὸ, τότε δὲν μπόρεσε νὰ ταυριάζ-
σει τὸ τραγοῦδι του παρὰ μόνον μετὰ τὸ ἀκκρόνι-
στο και τὸ ἀνυπόταχτο στὸ ἀντικαλλιτεχνικὸ νόημα.
Ἄν τους δίνει τὸ ἀντικαλλιτεχνικὸ, δηλαδὴ τῆς
ἀκαταστασίας, και τότε ἀκόμα, ἂν ἤθελε νὰ ἐκφρά-
σει αὐτὸ τὸ χαρακτηριστικὸ μετὰ τὸ τραγοῦδι του,
ἐπρεπε νὰ βρῆ τὴν τεχνικὴν ἐκφραση τοῦ συνταϊρια-
σμοῦ σὲ τρόπο ποῦ νὰ δίνει τὴν παρόμοια ἐντύπωση,
ὡστόσο τὸ δικὸ του τὸ τραγοῦδι νάσαι πάντα
ποίησις, νάσαι πάντα μιὰ πλαστικὴ μορφή, ποῦ δι-
χως τῆς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἰπωθεῖ καλλιτεχνικὸ
ἔνα ἔργο. Για νὰ μὲ νιώσει κανεὶς τί θέλω νὰ πῶ,
ἂς φανταστῆτε ἔνα ζωγράφου ποῦ θέλοντας νὰ παρα-
στήσει τὴν ἀκαταστασία ἐνὸς γύφτου τοσαντηιοῦ,
ἀντὶ νὰ μᾶς τὴν παραστήσει καλλιτεχνικῶς, ἀρ-
κούνταν νὰ μᾶς δώσει τὴν ἐντύπωση τῆς μετὰ τὴν ἄ

ΘΛΙΜΜΕΝΟΙ ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ

*Ξαπλώθηκαν δριμύλες σκοτεινὲς
στὶς ἀκροποταμιῆς,
ὡν μαῦρος τενωθῆκανε κοπνὸς
και πνίξανε τὸ φῶς.*

*Ποιὸς νάσαι τάχα μόνος ποῦ μιλῆι,
και πικραντιλαλεῖ
διαν περῶ ὡν ἱσκιος ἀλαφρὸς
πνιγμένος στεναγμὸς ;*

*Τὰ μάτια μου κλεισμένα τὰ κροτῶ,
ποιὸς εἶναι δὲ ρωτῶ,
κι ὡχρὴ στὴν ταρογμένη μου ψυχῆ
ἡ ἐλπίδα ξαναζεῖ.*

ΡΗΝΑ ΔΕΒΑΝΤΗ

ΤΑ ΣΑΒΑΤΟΒΡΑΔΙΑ ΤΟΥ 'ΝΟΥΜΑ,

Ὁ κ. Κωστῆς Χαριτάκης μᾶς διάβασε τὸ περασμένο
Σαβάτοβραδὸ μιὰ μελέτη του, ἢ μιὰ «Σπουδὴν» του (καθὼς
λέει ὅλη τὴν ἐμμετρη και τὴν πεζογραφικὴν ἔργασίαν του)
μὲ τὸν τίτλο «Ἡ αἰσθητικὴ αὐτὴ γλώσσα». Τὸν κ. Χαρι-
τάκη τὸν ἀκούσαμε μὲ προσοχή, συζητήσαμε τίς γνώμες
του και στὸ τέλος τοῦ συστήσαμε νὰ τὴν καλοδουλέψι
περσότερο τὴ μελέτη του και κατόπι νὰ τὴν τυπώσι.

Ἦντο ἀπὸ τὸν κ. Χαριτάκη ὁ ποιητὴς Σωτήρης Σχι-
πης μᾶς ἀπάγγειλε μετὰ τὴν γιομάτη γλυκα και νεῦρα ἀπαγ-
γελία του τὴν ἔβδομη ραφωδία τοῦ «Ἀπέθαντου». Ὅλοι
βρήκαμε σωστὴ τὴ γνώμη τοῦ Ἑβραϊώτη πῶς ὁ «Ἀπέ-
θαντος» εἶναι γραμμένος «μ' ἑλληνικὴ φαντασία» και γι'
αὐτὸ πρῶτη φορά τὸ γραφεῖο τοῦ «Νουμά» βοῦξε ἀπὸ τὰ
χεροκορτήματα.

Τώρα ταχτικὰ στὰ Σαβάτοβραδα ἔρχεται ἡ Δε Πηπῆ,
ροϊτήτρα τῆς Γρατικῆς και συντροφισσα τῆς αἰσθητικῆς
Συντροφισσῆς κ' ἐλπίζουμε πῶς κανένα Σαβάτοβραδὸ θὰ μᾶς
διαβάσει και τίποτα δικὸ τῆς.

ΕΝΑΣ ΠΑΛΙΟΣ

καταστασία τῆς δικῆς του τεχνικῆς. Κάτι παρόμοιο
μᾶς διάλεξε ὁ ποιητὴς τοῦ «Δωδεκαλόγου» και
κατὰ ὅμοια αἰσθητικὴν διδῶναι μετὰ παραπάνω
λόγια. Κ' ἐξερπλῶντας ἐστὶ μετὰ τὴν δικιολογία αὐτῆ
τὴν ἑλλειψη τῆς πλαστικῆς μορφῆς τοῦ ἔργου του,
μᾶς λέει πῶς «ποιοῖ μου κῆν». Μὰ μοῦ φαίνεται
σὰ νὰ παραξήγει κᾶπως και τὸ νόημα τῆς μουσικῆς,
γυρεθὸντας νὰ τὸ σκοτίσει μεταφυσικὰ κατὰ ἰδιό-
ρhythμο δικὸ του τρόπο (σελ. 22) και σὰ νὰ συγχύζει
λίγα και τὴν ἔνοια τοῦ πλαστικοῦ και μουσικοῦ
στὴν ποίησι. Μετὰ τὸ πρῶτο φαίνεται νὰ νιώθει μόνον
ἐκεῖνο ποῦ ἔχει τὴν ὁμορφίαν και τὴν μορφήν ἀγάμα-
τος πίοτερο, μετὰ τὸ δεύτερο ἐκεῖνο ποῦ δίνει τὴν
πιο κυματιστὴν και ἀρίστην ἐντύπωση τοῦ ἤχου. Δὲν
εἶμαι οὔτε ἀπόμακρα μουσικός, νομίζω ὅμως πῶς και
σ' ἔνα μουσικὸ ἔργο εἶναι ἀπαραίτητη μιὰ πλαστι-
κότητα, δηλ. μιὰ σταθερὴ μορφή, μιὰ ὀργανικὴ ἐ-
νότητα, μιὰ πλήρη ἐκφραση, μιὰ στρογγυλάδα.
Κ' ἔνα ποῖημα, ὅσο κι ἂν εἶναι ἡ ἐκφραση του πίο-
τερο μουσικὴ παρὰ πλαστικὴ, ὡστόσο πρέπει νὰ ἔχει
μιὰ πλαστικότητα, μιὰ ἐνότητα και στρογγυλάδα,
ποῦ, ὅσο κι ἂν δὲν μπορῶ νὰ τὴ βρῶ κ' ἐγὼ σὲ
καμὶ ἀπὸ τίς κάθε λογῆς δοκιμῆς μου, φαίνεται
ὅμως νάσαι ἀπαραίτητη ἀπὸ κάθε σοβαρότερο ἔργο
τέχνης. Και μετὰ τὸ νόημα αὐτὸ ἐπιβάνονταν μιὰ
πλαστικότερη μορφή στὸ «Δωδεκαλόγο».

(Στάλλο φύλλο τελῶνει)

ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

«ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΖΕΡΒΟΣ : ΝΗΣΙΩΤΙΚΑ
ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ. Λονδίνο 1910». Ἀπὸ τὸμορφου βι-
βλιαράκι τοῦ Γιάννη Ζερβῶ ξεσηκῶνουμε μερικὸς
στίχους, τοῦτους ἐδῶ :

ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ

*Τὶ μ' ὀδηγᾶς τρανόφτερη σ' ἀπάτητό σου σπῆτι...
Λησμόνα με στὸν κάμπο αὐτὸ νὰ περπατῶ σκυμένα
και νὰ μὲ τρώῃ ἡ γύμνια μου, αἰοί !.. τ' ἀποσπερῆτη
ἄσε με μόνον νὰ θωρῶ τὰ κᾶλλη ἐρωτεμένα.*

*Κι ἄσ' με στὴν ἔρημη ἀμμονδιά με τίς σκοιές μου
ἀντάμα
στὰ γλαρονήσια νὰ γρικῶ π' ἀφροκοπάει τὸ κῶμα.
Νὰ μὲ χτυπᾶ σὰ χάδεμα τοῦ Θεοιστῆ τὸ κάμμα
κι ἀνέλπυδα νὰ σὲ ποθῶ, ὡσποῦ νὰ γίνω θρόμμα.*

*Εἶναι μικρὰ μου τὰ φτερά και δὲ θὰ σ' ἀγκαλιάσω.
Μὰ ἔχω καρδιά ποῦ ἡ ἀγάπη σου με βιά τὴ συνε-
παίρνει
κι ἂν ζῆση ἀγλύκαντη ἀπὸ σέ, στὸ τέλος θὰ σὲ φτάσω
με ταῖρι μου ἔνα σύνεφο ποῦ μιὰ πνοὴ θὰ σέρνῃ--*

Ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς, βλέπετε, χαρακτηρίζει τοὺς
στίχους του. Και τοὺς χαρακτηρίζει πολὺ ὁμορφα
και πολὺ ἀληθινὰ. Ὅποιος ζετᾶει ἀπὸ τὴν ποίησι
κάτι παραπάνω ἀπὸ τὴν καλοδουλεμένο στίχον κι
ἀπὸ τὸ ἐρῆμερο τραγοῦδι, διαβάζοντας τὰ «Νησιώ-
τικα τραγοῦδι» κ' ἐστάνοντας στὸ παραπάνω
τραγοῦδι, δὲν μπορεῖ, θὰ συλλογιστῆ :

— Ἐχει δικίον ὁ ποιητὴς. Ἡ λαχτάρα του
εἶναι τρανή, μὰ μικρὰ τὰ φτερά του και πάντα
ἀνέλπυδα θὰ τὴν ποθεῖ τὴν Ποίησι.

Κεῖνος ὅμως ποῦ δὲν εἶναι και τόσο δύσκολος
και δὲν ἔχει και τόσο μεγάλες ἀπάτητες κι ἀπὸ
τὸν ἐαυτό του κι ἀπὸ τοὺς ἄλλους, θάν τὸ κατα-
χαρεῖ τ' ὁμορφο βιβλιαράκι τοῦ φίλου μας Ζερβῶ,
γιατὶ θὰ βρεῖ γλυκὰ τραγοῦδι μετὰ και στίχους
κκλούς και ποῦ και ποῦ, στὰ «Ἄλλα συντρίμια» μᾶ-
λιστα, κάπια ποιητικὴ πνοὴ ποῦ ὑπόσκαται κκλύ-
τερα τραγοῦδι ἀπὸ τὰ τωρινὰ του.

Τὸ «Θερινὸ γέμμα», τὸ «Νησιώτικὸ τραγοῦδι»,
οἱ ἀστίχοι (τελ. 14 και 15) και τὰ «Καβοκά-
ραδα» εἶναι, κατὰ τὴ γνώμη μας, τὰ κκλύτερα τῆς
συλλογῆς. Ὁ κ. Ζερβὸς ἔχει δημοσιέψει σὲ περα-
σμένα χρόνια ἀρκετὰ τραγοῦδι του στὸ «Νουμά»
ὡστε δὲν εἶναι ἀγνωστος στὸς ἀναγνώστες μας.

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ Ἡ ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ,

ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΝ

«Ἐμεῖς, ποῦ ἔχουμε ὑπογράψει, δίνουμε ἐδῶ
πέρα τὸν λόγο τῆς τιμῆς μας και ὀρκιζόμεθα ἐν
ὀνόματι τοῦ Θεοῦ και τῆς πατρίδος ὅτι ἰδρύομεν
Σύνδεσμον ριζοσπαστικὸν «Ἡ Ἀνάστασις», τοῦ ὁποῖου
μόνος σκοπὸς και προσπάθεια θὰ εἶναι :

1) Νὰ χτυπηθῆ κατακέφαλα ἡ μικροσυγκλ-
λαγή, ποῦ ἐνέκρωσε τὸν κόσμον ἐδῶ πέρα ὅπως και
σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα και μᾶς ἔκαμε νὰ φύγομε σὲν
γύφτοι ἀπὸ τὴν πατρίδα μας, μᾶς ἔκαμε νὰ μὴν
ἔχουμε ψωμὶ νὰ φᾶμε και τὴν περιουσία μας νὰ
μὴν τὴν ὀρίζουμε.

2) Νὰ φωτίσομε και νὰ ξυπνήσομε τὸν κό-
σμον, ὡστε νὰ ξέρῃ νὰ σκέπτεται ποῖο εἶνε τὸ συμ-
φῆρον αὐτοῦ και τῆς πατρίδος, ὅπως γίνεται σ'

δλον τόν άλλο κόσμο, τόν πολιτισμένο και τόν ελεύθερο.

3) Να μορφώσουμε τόν κόσμο έτσι, ώστε καθένας να καταλαβαίνει ότι ως πολίτης που είναι, έχει και δικαιώματα μεγάλα, τα όποια δεν γνωρίζει σήμερα, γιατί άλλοι που είχαν συμφέρον του τα κρύψανε και τα εκμεταλλεύθηκαν.

4) Να μάθουμε τόν κόσμο, ότι τα δικαιώματά του δεν έχει ανάγκη να τα ζητάει ως ρουσφέτι από κανέναν, παρά από τας αρχάς της πατρίδος, της οποίας οι υπάλληλοι είναι υποχρεωμένοι να τους υπηρετούν σε ό,τι νόμιμο και δίκαιο θέλουν.

5) Θα εργασθούμε για να μας δοθῇ Δικαιοσύνη και ασφάλεια, για να λείψῃ αὐτὴ ἡ ἀναρχία καὶ ἡ κακομοιριά που μας δέρνει σήμερα και ἔγδυσε κυριολεκτικῶς τόν κόσμο ἐδῶ πέρα.

6) Θα εργασθούμε για συγκοινωνία, για να ἔρθουν σε κόσμο και τὰ δυστυχισμένα τὰ χωριά, που οἱ κάτοικοι ἀποκλείονται ἀπὸ τόν ἄλλο κόσμο, ἀν και πληρώνουν φόρους, και που ἔχει τὸ καλαμπόκι 50 λεπτά ἢ ὀκτάρια, γιατί δὲν ὑπάρχουν δρόμοι.

7) Θα εργασθούμε για ν' ἀνκουρισθῇ ὁ κοσμάκης ἀπὸ τόσες πληγές που τοῦ βρασανίζουν τὴν ψυχὴ του και νὰ γλυκαθῇ ὁ ἐργάτης ὁ σκλάβος, που τόσο ὑποφέρει δουλεύοντας σὺν σκυλλί και δὲν ἰκανοποιεῖται ποτέ του.

8) Θα εργασθούμε να πάη μπροστὰ ἡ γεωργία και ἡ κτηνοτροφία, για νὰ ἐνισχυθῇ και νὰ ξαναζήσῃ οἰκονομικῶς ὁ τόπος μας και ἀναστηθῶν ἔτσι οἱ ἄνθρωποι που εἶνε πεθκμένοι σήμερα ἀπὸ τὴν φτώχεια και τὴν κακομοιριά.

9) Ἐτσι ἔλοι μαζί θα ζητήμα να μας βοηθῇ ἡ Κυβέρνησις σε ὅ,τι δὲν μπορούμε να τὸ βγάλουμε πέρα μόνοι μας.

10) Ἐστερα ἀπὸ ἕνα χρόνο ἀπὸ σήμερα θα μαζευθῶμε στὸν Ἐπαχτο, δ.κ. να βγάλουμε τὴν τακτικὴν ἐπιτροπὴν, που θα διευθύνῃ τὸν Σύνδεσμόν μας, σύμφωνα με τὸ καταστατικὸ που θα ἐγκρίνουμε ὅλοι μαζί. Ἐως τότε δεχόμεθα να μας διευθύνουν οἱ ἰδρυταὶ τοῦ παρόντος Συνδέσμου, Ἰ. Φαρμάκης, Ν. Σισμάνης, Στ. Σταματίου, Α. Καλαντζόπουλος και Χ. Πάττης.

11) Σύμφωνα με τὸν ἔρκο που δώσαμε εἴμεθα ἔτοιμοι να ἐπιβάλλωμεν τὸ ἀνωτέρω και με πᾶσαν θυσίαν, πρόθυμοι να τρεῖσουμε ἐκεῖ, που ἐκεῖνοι που διευθύνουν, μας καλέσουν.

Ναύπακτος, 1 Μαρτίου 1910.

(Ἐπονται 700 ἐπογραφές)

Ἡ Κοινὴ Γνωμὴ

Ὁ ΣΤΡ. ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

Φίλε Νουμά,

Τώρα που ὁ Στρ. Σύνδεσμος τέλειωσε τὴ δουλιὰ του κι ἀποχωρεῖ, ἕως ἐφχαριστημένος ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, μπορούμε να μιλήσουμε για τὸ μεγαλύτερο λάθος του, γιατί τὰ πράματ' ἀποδείξαν πως ἔκαμε πολλὰ τέτλια, μπορούμε να μιλήσουμε για τὴν τρανότατη παράλειψη που ἔκαμε να φωτίσει τὸ λαὸ για τὸ ἔργο του. Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ να πεῖ κανεὶς πως τὰ δύο τρίτα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ δὲν ἔχουνε οὔτε ἀπλὴ ἰδέα για ὅ,τι ἔγινε, για ὅ,τι ζητήθηκε, για ὅ,τι χρειάζεται και πρέπει να γίνει στὸ μέλλον. Ἐμεῖς που ζοῦμε στις ἐπαρχίες με πόνο τὸ βλέπουμε ἀπὸ τὸ πράμα. Χάθηκε κει μέσα ἕνας ἄνθρωπος με πραχτικὸ μυαλὸ να τοὺς συστήσει να βγάλουν μερικὰ φυλλάδια (ὄχι βέβαια στὴ γλώσσα τῆς Ἀνάγκης εἰλικρινείας), να τὰ μοιράσουν στα χωριά, ἀκόμα να στείλουν και κατάλ-

ΛΑΧΕΙΟΝ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΔΡΑΧΜΑΙ 1,000,000 ΚΕΡΑΗ

Καθ' ἐκάστην κλήρωσιν ἐκδίδονται 100,000 γραμματῖα ἀξίας . . . 400,000 παρέχοντα κέρδη εἰς 2,290 γραμματῖα ἀξίας δραχ. 200,000. Διὰ τὴν κλήρωσιν τῆς 28 Φεβρουαρίου 1910 ἔξεδοθησαν ὑπ' αὔξοντα ἀριθμ. 1.25,000 ΑΚΕΡΑΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΑ παρέχοντα συμμετοχὴν εἰς ἀκέραιον τὸ κέρδος τιμώμενα ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΔΡΑΧΜΩΝ καὶ ὑπ' αὔξοντα 25,001, 100,000. ΤΕΤΑΡΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΟΥ τιμώμενα ΜΙΑΣ ΔΡΑΧΜΗΣ καὶ παρέχοντα συμμετοχὴν εἰς τὸ τέταρτον τοῦ κέρδους.

Κέρδη ἐκάστης κληρώσεως			
1	ἐξ	80,000	80,000
1	ἐξ	20,000	20,002
2	ἀπὸ	2,800	8,000
6	ἀπὸ	1,000	6,000
15	ἀπὸ	400	6,000
25	ἀπὸ	200	8,000
1950	ἀπὸ	40	78,000
2000			200,000

Ἡ πρώτη κλήρωσις γενήσεται τῆς 28 Φεβρουαρίου (13 Μαρτίου), 1910, ἡ δευτέρα τῆς 25 Ἀπριλίου (3 Μαΐου) 1910, ἡ τρίτη τῆς 27 Ἰουνίου (10 Ἰουλίου) 1910, ἡ τετάρτη τῆς 31 Ὀβρίου 1910 καὶ ἡ πέμπτη τῆς 31 Δεβρίου 1910 (31 Ἰανουαρίου 1911).

Διὰ πᾶσαν πληροφορίαν ἢ ζήτησιν γραμματῖων ἀπευθυντέον εἰς τὸ ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΛΑΧΕΙΟΥ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ, Ἰπουργεῖον Οἰκονομικῶν, εἰς Ἀθήνας. Ὁ Διευθύνων τμηματάρχης Γ. ΚΟΦΙΝΑΣ

ληλους ἀνθρώπους να φωτίσουν τὸ λαὸ για τὸ τί γυρέβανε ;

Ἐπρεπε να ξέρουν οἱ κ. στρατιωτικοὶ τί κακόβουλες και ταπεινές κ' αἰσχρές συκοφαντίες τοὺς φάλανε οἱ ἐνδιαφερόμενοι στις ἐπαρχίες και πότο δηλητηριάσανε τὴν κοινὴ γνώμη, για να καταλάβουν, ἀν ἔχω δίκιο να γράφω ἔτσι. Τὸ κηρηναριὸ που κιντύνεβε ἡ θέσις του, ἔμποροι (λέγε καλλίτερη λαθρέμποροι), ἐκμεταλλεφτές ὄλων τῶν εἰδῶν και ποιοτήτων, μεταχειριστήσανε ἀσύστολα φέματα ἐναντίον τοῦ «Ἔργου τῆς 15ης Δεγούστου» κι ὁ λαὸς ἀρώτιστος και στραβὸς τὰ ἔχασε ὅλα. Ἄκουσα ἔγὼ με τέφτια μου ἀνθρώπους ἔμμεσα ἢ ἄμεσα ἐνδιαφερόμενους να λένε σε χωρικούς γιατί πουλήθηκε ἡ σταφίδα φτηνὰ ἢ ἀκρίβησε τὸ τάδε ψῆνιο,

— Ρώτησε τὸ Ζορμπὰ ἡ ἀρτὰ μας κάνουν οἱ ἀξιωματικοὶ για να πάρουν γαλόνια! (Μάλιστα, μάλιστα, κύριοι!) Ἄκουστε και τοῦτο, για να γελάσετε ἢ να κλάψετε, ὅπως θέλετε. Ἀκόμα και τὸ ξέπισμα στὸ Συναλλαγμ χρησίμεψε ὡς κτηγόρια ἐναντίον τοῦ Σύνδεσμου! Ἀρτὰ ὅλα δὲν εἶναι παραμύθια. Εἶναι λόγια που εἰπωθήσανε ἀντιστάσεως μὴ οὔσης ἀπὸ τὴν ὀρισμένη τάξι τῶν ρουφηγῶν τοῦ αἰλατος ἐνός ἀτυχου λαοῦ, περιφρονημένου ἀπὸ ὅλους τοὺς λογίων λογίων τοῦ γλυκοῦ νεροῦ και τοῦ νεροῦ τῶν καφενείων ὑποστηρικτές του στρατιωτικούς και κοινωνιολόγους, που τὸν βοηθοῦν μονάχα με μετοχές και ἀπαρέμφατα.

Και τώρα θέλετε να μάθετε τ' ἀποτελέσματα τοῦ «Ἔργου τῆς Ἀνορθώσεως»; Να με πᾶρει ὁ διάβολος ἐμένα ἀν δὲν ἔβγουν μεθ' ἄθροιστις ἐκλογές τῆς Ἐθνοσυνέλευσις και στις κατοπινές τῆς Βουλῆς οἱ ἰδίες ἀγνές περιστέρες που στολίζουν σήμερα τὸ Κοινοβούλιο. Ἄν εἴχαμε και καμιά ἐλπίδα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα (γιατί μονάχα στὴν Ἀθήνα ἡ ἀστικὴ τάξι ἔχει μερικὰ στοιχεῖα τίμια κι ἀνεξάρτητα), χάθηκε κι αὐτὴ με τὸ σύστημα τῆς πλατειᾶς περιφέρειας τῶν κομπάρων.

Κ' ἔτσι τώρα, τί εἶχες Γιάννη; τί εἶχα πάντα. Κι ὅταν τὸ μέλλον ζητήσει τοὺς καρπούς του ἀναστατάματος τῆς χώρας, δὲ θὰ βρεῖ ἄλλους παρά τις ἀρθρογραφικές προσπάθειες που γιομίσανε στήλες και στήλες ἀδικα.

Πικρές ἀλήθειες για ὄσους κάτι ἐλπίσανε, μα ἀλήθειες!

Ἄνάπλι. Μ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. Διδελλογράφο. Ὁ κ. Π. Χορν εἶναι φίλος μας και φίλος τῆς Ἰδέας. Ἄρσὸ ὅμως τὸ γράφει ἔτσι: για χωρατὰ, τὸ τυπόμενε ἐδῶ.

Διδελλος κατὰ ἀρλουμπισμόν (Ἐπίγραμμα σ' ἕναν ἀρθρογράφου τῆς «Νέας Ζωῆς») Πολλοὶ λαλοῦνε πετεινοὶ κι ἀρσιὶ να ἡμερώση. Κ' ἐσὺ ἀπ' τὸ δράμα πῆδητες στὴν κριτικὴ τῆ γνώση. Πόσες ἰρλοῦμπες ἀεχνας για Τέχνη, ὡ ψυχὴ μου! Τὰ ἴδια Πικνελάκη μου, τὰ ἴδια Πικνελέη μου.

κ. Μ. Κοκ. στις Kirk-Kilissé. Λίθαμε τὴ συντρομὴ κτλ. και σ' εὐχαριστοῦμε.—κ. Γ. Κοκ. στὸ Μόναχο, Στέλουμε Γεωρ. και Σακ. Τέλλο βιβλίον δὲν ὑπάρχει.—κ. Κ. Γουν. στὴν Πόλη. Για να σοὺ στείλωμε τὰ βιβλία που παραγγέλνεις, πρέπει πρώτα να στείλεις τὸ ἀντίτιμο. Ἐτσι γίνεται γενικὰ για ὅλους.—κ. Ν. Παπ. στὸ Κωνσταντινούπολι. Σοὺ στέλωμε τὸ βιβλίον. Τέλλο ἀργότερα.—κ. Ν. Ζαχ. στὸ Liverpool. Τὸ εἶλλο στέλνεται στὴ Σάμο. Ὁ λῆμός σωστός.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἔντοκοι καταθέσεις

Καταθέσεις εἰς τραπεζικὰ γραμματῖα Τροποποιηθείσες τῆς ἐλίμακος τῶν τόκων τῶν εἰς τραπεζικὰ γραμματῖα νέων ἐντόκων καταθέσεων ἐν ὄψει ἢ ἐπὶ προθεσμίᾳ δηλοποιεῖται, ὅτι ἀπὸ 15 Ἀπριλίου 1909 ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος δέχεται παρά τε τῶν Κεντρικῶν Καταστήματι και τοῖς Ὑποκαταστήμασιν αὐτῆς καταθέσεις εἰς τραπεζικὰ γραμματῖα ἀποδοτέας ἐν ὄψει ἢ ἐν ὀρισμένην προθεσμίᾳ ἐπὶ τόκω.

- 1) 1) τοῖς 0)0 κατ' ἔτος διὰ τὰς ἐν ὄψει ἀποδοτέας καταθέσεις μέχρι ποσοῦ ὄρ. 10.000, πέραν δὲ τοῦ ποσοῦ τούτου τοῦ τόκου ὀριζόμενου εἰς 1 τοῖς 0)0 κατ' ἔτος μέχρι 50,000 δραχμῶν πέραν δὲ τοῦ ποσοῦ τούτου εἰς 1)2 τοῖς 0)0 Ἄι καταθέσεις αὐταὶ γίνονται δεκταὶ και εἰς ἀνοικτὸν λογαριασμόν παραδιδόμενου τῷ καταθέτη βιβλιαρίου λογαριαμοῦ και βιβλιαρίου ἐπιταγῶν.
- 2) 2) τοῖς 0)0 κατ' ἔτος διὰ τὰς καταθέσεις ἀποδοτέας μετὰ ἔξ μηνῶν τουλάχιστον.
- 3) 3) τοῖς 0)0 κατ' ἔτος διὰ τὰς καταθέσεις τὰς ἀποδοτέας μετὰ ἕν ἔτος τουλάχιστον.
- 4) 4) τοῖς 0)0 κατ' ἔτος διὰ τὰς καταθέσεις τὰς ἀποδοτέας μετὰ δύο ἔτη τουλάχιστον.
- 5) 5) τοῖς 0)0 κατ' ἔτος διὰ τὰς καταθέσεις τὰς ἀποδοτέας μετὰ τέσσαρα ἔτη τουλάχιστον.
- 6) 6) τοῖς 0)0 κατ' ἔτος διὰ τὰς καταθέσεις τὰς ἀποδοτέας μετὰ πέντε ἔτη τουλάχιστον ὡς και διὰ τὰς πέρα τῶν πέντε ἐτῶν ἢ τὰς διαρκεῖς.

Καταθέσεις εἰς χρυσόν

Δέχεται ἔτι ἐντόκους καταθέσεις εἰς χρυσόν, ἢ τοῖς εἰς φράγκα και λίρας Ἀγγλίας, ἀποδοτέας ἐν ὀρισμένην προθεσμίᾳ ἢ διαρκεῖς ἐπὶ τόκω.
1) 1)2 τοῖς 0)0 κατ' ἔτος διὰ καταθέσεις 6 μηνῶν τουλάχιστ.
2) 2) 0)0 " " " " " " " " 1 ἔτους "
3) 3) 1)2 " " " " " " " " 2 ἐτῶν "
4) 4) 0)0 " " " " " " " " 4 " "
5) 5) 0)0 " " " " " " " " 5 " "
Ἄι ὀμολογία τῶν ἐντόκων καταθέσεων ἐκδίδονται κατ' ἐκλογὴν τοῦ καταθέτου ὀνομαστικὰ ἢ ἀνώνυμοι. Τὸ κεφάλαιον και οἱ τόκοι ὀμολογιῶν πληρώνονται παρά τῶν Κεντρικῶν Καταστήματι και τῆς αἰτήσεως τοῦ καταθέτου ἐν τοῖς Ὑποκαταστήμασι τῆς Τραπεζῆς εἰς τὸ αὐτὸ νόμισμα εἰς ὃ ἐγένετο ἢ καταθέσει.